

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 757.

CHICAGO, ILL., 16. marca (March 16th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Ženske v industriji. -- Za enako delo enaka plača.

V večjih industrialnih mestih se vedno bolj opazuje, da podjetniki najemajo ženske mesto moških. V njih tovarnah se ves čas po vojni sistematično odslavlja moške delavce in se jih nadomešča z delavkami. Ženskam manj plačajo! V tem je vzrok.

Med socialistične zahteve, ki veljajo za sedanji družabni red, spada tudi ta, da naj se plačuje moškim in ženskam za enako delo enaka plača.

Ta zahteva ima mnogo nasprotnikov. Na eni strani stoje podjetniki, katerim se ni čuditi, da večina nočejo nič slišati o taki enakosti. Na drugi strani so še velike množice delavcev, katerim se je nekoliko bolj čuditi, da ne razumejo te zahteve.

Za socializem je to stara točka. Odkar se more sploh govoriti o socialističnem gibanju, je bila vedno na programu. Razume se pa samo ob sebi, da je to del minimalnega programa, kajti kadar bo družba tako daleč, da se bo organizirala po socialističnih načelih, odpade vprašanje mezde v današnjem zmislu, prav tako kakor odpade tedaj gotovo tudi žensko delo v takih poklicih, ki niso primerni ženski naturi in ki so škodljivi njenemu organizmu.

S tem pač ne mislimo reči, da se uresniči v socialistični družbi "ideal" tistih malih dušic, ki venomer trobijo, da spada ženska v kuhinjo in v otroško sobo. Po našem prepričanju bodo ljudje v socialistični družbi bolj napredni, pa ne bolj nazadnjaški, kakor v sedanji in zato bodo imeli tudi boljše pojme o ženski.

Toda dokler še nismo v bodoči družbi, se moramo baviti z razmerami v sedanji, ker bi sicer postali puhi pridigarji, ne pa pionirji bodočnosti. V sedanjosti upravljajo ženske vsakovrstna dela, tudi taka, ki se jim prav slabo prilagajajo; in prav v današnjih dneh se žensko delo izredno množi. Izpremeniti ne moremo tega, torej moramo računati s tem dejstvom.

Kapitalisti označujejo socialistično zahtevo po enakih mezdah za nepravilno, pretirano, absurdno. Pri njih je bila od nekdaj navada, da so plačevali ženskam manj kakor moškim, tudi če so opravljale enako delo. Tako je v trgovinah, v pisarnah, v tovarnah in večinoma povsod.

Kapitalisti skušajo varovati svoje interese, čim bolj morejo. Nič se ni čuditi, da iščejo cenene delavne moči. Če je mogoče, ustanavljajo podjetja v takih krajih, kjer se ni industrije in se dobivajo z dežele roke, ki ne najdejo zadovoljivega dela na kmetijah. Takih krajev je od dne do dne manj. Ampak najdejo se še kraji, v katere se je naselila industrija, kjer se pa še ni razvila dobra delavska organizacija. Veliki kapitalizem, ki se svobodno giblje, poišče rad take kraje, tudi če leže kje v Aziji ali Afriki.

Vsako podjetje se pač ne da ustanoviti kjersibodi ali preseliti kamorbodi; pač pa se lahko naseljujejo

delavske moči iz drugih krajev, iz takih krajev, kjer se proletarci še niso podali v moderne delavske boje. V takem slučaju se ne vprašuje mnogo po narodnosti, po barvi polti, po veri in podobnih rečeh; merodajno je le to, da so importirane delovne moči cenejše od domačih.

Enaka je tudi navadno tendenca pri nastavljanju žensk. Pravi namen si pač lahko nadene krinko, za katero se skriva. Tako so podjetniki pogostoma nastopali kot dobrosrčni človekoljubi.

"Zakaj ne bi dobile tudi uboge ženske-nekoliko za služka?" In ljudje so to "človekoljubnost" odobraval. Podjetniki pa so znali previdno zamolčati, koliko so imeli dobičkov od te "dobrote", izkazane ženskam. V splošnem so podjetniki le zato zaljubljeni v žensko delo, ker jim povzroča manjše izdatke.

Dogodi se, da se položaj na delovnem trgu izpremeni. V vojnem času je primanjkovalo moških moči, ker so bile pozvane v armade. Ženske so vzela njihova mesta v industriji, tudi v takih, v katerih prej ni delala ni ena ženska, razun morda v pisarnah. Toda načelo, da mora biti žensko delo cenejše od moškega, ostane za kapitaliste veljavno v vsakem slučaju. Kajti taki so njihovi interesi.

Toda kapitalisti niso osamljeni. Z njihovim stališčem se strinja še mnogo delavcev in sicer obojega spola. V ameriške strokovne unije le počasi prodira mnenje, da se naj ženskam plačuje za enako delo enako plačo kakor moškim. Marsikak "unijski" delavec smatra, da je ženska manje vredna od njega, zato tudi ne sme imeti enake plače.

Ženske same so dolgo smatrale in večalimanj še dandanes smatrajo za naravno in opravičeno, da zaostaja njih plača za mezdo enakega moškega dela. Odkar se je mož postavil za gospodarja v družbi, se je priznavalo ženski manj pravic, kakor moškemu. Polagoma se je ženska v tem razmerju navadila, da se je sama smatrala nekako za manje vredno. V javnem in v privatnem življenju je stala tisočletja v ozadju. In ko so se ji v kapitalistični družbi odprla vrata tovarne, se ji je zdelo, da mora to smatrati za nekakšno milost in biti hvaležna, da se ji sploh daje delo.

Kdo naj se čudi temu, ko je še moških delavcev na kupe, ki mislijo, da morajo smatrati kapitalista za dobrotnika, ker jim daje "kruha"?

Če so ženske tedaj še slišale, da je njih telesni organizem slabjši od moškega, da so njih življenske potrebe manjše, da ne pijo in ne kade, da ne čitajo toliko, kolikor moški ali pa sploh nič, da se jim "ni treba" brigati za javne zadeve, ki tudi povzročajo stroške, so bile navadno popolnoma prepričane, da ne morejo zahtevati toliko plače kolikor moški.

Moški delavci — ne le ročni, ampak tudi duševni — so smatrali žensko delo enostavno za umazano konkurenco. Ampak tudi s tega stališča niso postopali dosledno.

Da je žensko delo konkurenca, je seveda resnično. Toda pozabiti se ne sme, da je konkurenca načelo kapitalističnega sistema sploh. Edino sredstvo, da se zmanjša ta mora, je organizacija.

Konkurenca je med velikimi in malimi podjetji; konkurenca je med velekapitalisti samimi; konkurenca je tudi med delavci. Če se importirajo črnici z juga v severne države, je to konkurenca za domače belokožne in tudi črнопoltné delavce. Vse priseljevanje delavcev je konkurenca. In te konkurence ne bo kraja, dokler ne bo vse delavstvo do zadnjega proletarca organizirano. Le z organizacijo se more doseči, da ne gre noben član ceneje delat, nego je skupnost sklenila; le z organizacijo se more doseči, da se skrči delovni čas tako, da ne ostajajo nikjer brezposelne roke, ki so prisiljene v konkurenco.

Kapitalistični sistem se bo moral umakniti socialističnemu, kadar bo zadostna večina proletariata organizirana. Delavstvo ne bo čakalo, dokler ne pride zadnji zaspani, duševno nesposobni ali neznačajni proletarec do prave zavesti, ampak si bo vzelo zmago, kadar bo dovolj sposobno, dovolj močno zanjo. Računati je torej s tem, da bo, dokler traja kapitalistični sistem, tudi gotova manjšina nezavednega delavstva. Ta manjšina bo vedno povzročala kolikor toliko konkurence. Organizacija pomeni obrambo proti kapitalističnemu izkoriščanju, pomeni pa tudi obrambo proti taki konkurenci.

Ako vzamemo ta dejstva v pošte, moramo priti do zaključka, da postopa moško delavstvo skrajno kratkovidno, ako odobrava slabše plače za žensko delo. Prav s tem postaja konkurenca umazana.

Ako dobi podjetnik ženske moči ceneje od moških, je to nevarno moškim delavcem. V mnogih podjetjih namreč ne velja pretveza o slabšem ženskem organizmu nič. Delo pri neštetihih mašinah zahteva veliko več inteligence, paznosti, prisotnosti duha, vztrajnosti, kakor pa robustne telesne moči. V takih slučajih nadomešča ženska moškega popolnoma. Ako se zadovoljuje ženska z manjšo plačo, je to za podjetnika očiten dobiček; naravno je, da bo tedaj rajši jemal ženske in s tem se za moškega zmanjša prilika, da pride sam do dela. Le ako izgubi podjetnik to možnost dobička, to se pravi, ako ni žensko delo nič cenejše od moškega, se zopet zboljša prilika za moža.

S tem se pa tudi zboljša prilika, da se pridobijo ženske za organizacijo. Dva glavna vzroka vplivata na to.

Prvi je ta, da se proletarci v najslabših razmerah najteže organizirajo. Predvsem jim manjka za to potrebne samozavesti. Beda tlači človeka v ponižnost. Čim manjši je košček kruha, tem večji je strah, da bi ga bilo mogoče izgubiti. Tudi za ženske velja to, da jim je ideja organizacije dostopnejša, ako dosežejo nekoliko boljši materialni položaj, da morejo vsaj bolj razmišljati o njem.

Drugi vzrok je ta, da bo smatrala ženska moškega delavca za svojega nasprotnika, dokler bo opazala, da ji ne privošči boljšega položaja. V delavcu, ki zahteva zanj enako plačo, spozna svojega zaveznika, in tedaj bo razumela tudi njegov klic v organizacijo.

To pa mora biti cilj moških delavcev. Da bi se odpravilo žensko delo v kapitalistični družbi, je popolnoma brezupno. Preveliko je že število žensk, ki so odvisne od dela svojih rok. In plače moških so v mnogih

industrijah že tako znižane, da morajo iti tudi njihove žene v tovarne, če hočejo preživljati družine tako, da izgleda vsaj malo človeško.

Danes se vposluje ženske, ker jim podjetniki plačajo manj kakor moškim. Med vojno so jih vposljevali, ker je moških primanjkovalo. In kadar se kolesje industrije zopet bolj zavrti, bodo zahteve po ženskih delavkah še večje.

Da se pa iz tega ne izleže nevarna konkurenca more preprečiti le organizacija, ki se ne sme ozirati na spol. Taka organizacija je logično le tedaj mogoča, ako priznava vsem svojim članom enake pravice in jih zagovarja in brani. Te enakosti pravice ne more biti brez enakosti plače.

Napram ženskim delavkam je načelo enake plače za enako delo le pravično. In delavsko gibanje mora biti pravično. Razun tega pa vidimo, da je enaka plača delavk tudi v interesu moških delavcev. Enaka plača je njih varstvo zoper nevarno konkurenco. Zaradi tega mora priti povsod, kjer je delavstvo zavedno in razume svoje resnične koristi, do veljave načelo: Za enako delo enaka plača!

Kameleonstvo v časopisju.

Kadar hoče kapitalistični razred ene države napraviti "razpokoženje" za vojno proti drugi državi, se v to svrhu posluži časopisja, tega najvažnejšega propagandističnega sredstva. Kadar hočejo posedovati čisti sloji ustvariti "javno" mnenje proti kakemu delavskemu gibanju, proti stavkam itd., vporabljajo za to namen svoje časopisje. Časopisje je torej najvažnejše propagandistično sredstvo; je najvažnejše, ponevrednevalno sredstvo; in je najmočnejše vzgojevalno sredstvo.

So še druga sredstva, kot na primer kino-slika, shodi itd. Toda časopisje je danes še vedno najvažnejši faktor.

Uprave in uredništva buržvaznih časopisov poznajo, da so urejevani tako, kakor najbolj prija množici. Priobčujejo stvari na ta način, da zadovoljujejo vsakega čitatelja, namreč vse take, ki NE znajo misliti. Tako ljudstvo je v ogromni večini in od tod dejstvo, da ima delavsko časopisje tako malo zaslombo v širokih ljudskih masah.

Angleški listi so n. pr. tako urejevani, da priobčujejo mnenja vseh važnih faktorjev in prominentnih osebnosti. Napišejo sempatam kak članek ali priobčijo vest, ki izgleda prijazna delavstvu, na drugih mestih v isti izdaji pa je vse polno poročil in člankov, ki so vsi pisani v protidelavskem duhu. Toda delavstvo kupuje te liste, ker ima v njih obširna sportska poročila, vesti o škandalih in o senzacionalnih umirih, številne slike, zanimive konteste itd. Ameriško kapitalistično časopisje zelo dobro slika socialističnega pisatelja Upton Sinclair v svoji knjigi "The Brass Check". V njej razkriva gnilobo in korupcijo ameriškega kapitalističnega žurnalizma in navaja dejstva, s katerimi dokazuje svoje trditve. Ker so jih hoteli nekateri listi v kritiziranju te knjige, potem ko je ni bilo več mogoče ignorirati, utajiti, jih je Sinclair pozval, naj gredo na sodišče in mu dokazajo sodnijskim potom, da je pisal neresnico. Toda bodi to ameriško časopisje ni skušalo na ta način ovreči Sinclairjevih razkritij.

Nič boljše ni med našim časopisjem, razun tistih katerih izjem. Newyorški slovenski dnevnik je pravi

mednjih predsedniških volitev agitiral v uredniških in drugih člankih za republikanske kandidate. Priobčeval je zanje tudi oglase in dobil za svojo lojalnost kapitalizmu čedno vsoto. Toda on hoče obdržati tudi svoje naročnike, med katerimi je ogromna večina delavcev. In ker se pod republikansko administracijo delavske razmere niso izboljšale, nego poslabšale, je udaril list po — Hardingu. To pri masi "vleče". Masi ne razume, da so sedanje mizerne razmere posledica kapitalističnega sistema, pa verjame, da jih je povzročil Harding in njegova stranka. Prevaja članke, katere deloma spremeni, iz radikalnih in liberalnih revij, tako da dela pred čitatelji utis, kakor da je "list slovenskih delavcev v Ameriki" v resnici naklonjen delavstvu. Toda pri prvi priliki ga bo zopet zatajil. Pravzaprav ga zatajuje vsaki dan. List, ki se na eni strani laska delavstvu, na drugi pa napada vsako organizirano socialistično gibanje, ne more biti prijatelj delavstva. Priobčil je že precej člankov proti sovjetski Rusiji in jo — ne kritiral, temveč napadal. Na pa se ne zameri čitateljem, ki simpatizirajo z Rusijo, priobčuje tudi take članke, ki izgledajo prijazni Rusiji. To je kameleonstvo, toda ljudem ugaja; drugače bi se gotovo ne naročevali na tak list.

Imamo druge liste, ki so spreminjali barve že na ne strani. Veranič na primer je imel list, ki je bil za socialiste v malih noticah in proti socialistom v člankih, ki mu jih je plačala kapitalistična propaganda. Bil je s katoličani in proti njim; bil je za svobodnoizselce in liberalce; in proti obojim; za socialiste in sedaj za komuniste. Tudi švigašvagarstvo ugaja ljudem. Zato pa je tudi tako težko najti kremele, ki ne značaje. Ljudje, ki so odirali narod, so danes premožni in "prominentni"; včas napisejo tudi kak "članek", v katerem namečejo blata na poštene ljudi. Ljudje pa si mislijo "a" jih je "sfiks"al". Eni ljudje namreč. Dobe se tudi pametni, ki poznajo te "narodne švigašvage."

V Chicagu izdaja pater Kazimir list, ki je bil v početku vojne za Avstrijo. Potem je drl čez drn in dra za londonskim odborom. Klanjal se je Vošnjakom in drugim "narodnim" poslancem ter prisegal na lamozno krško deklaracijo. Pomagal je kolikor je mogel, da se je ustanovila v Jugoslaviji taka država, kakršno so si narisali v imenovani deklaraciji. Denunciral je vsakega, kdor je nasprotoval njegovi "narodni zvezi"; izdajal je karte, ki so bile "ravno tako dobre kor državljanski papirji," bratil se z brezverci in framacami ter odpadlimi duhovniki, vse to raditega, ker so bili združeni v taboru, sovrašnemu tistim ljudem, ki so bili resnični prijatelji ljudstva. Danes kriče "kje je milijonski fond.", "kje je republika.", "kje je Trst." Tat beži, toda da ljudje ne spoznajo v njem tatu kar v resnici je, kriči na vse grlo: "držite tatu!"

V Jolietu izhaja žalostna spakedranost, ki se oglasja za najstarejši slovenski list v Ameriki. Seveda je predvsem katoliški list, pisan v jolietški slovenščini. Dokler je šlo, je bil list ovit v črno-žolte barve in pisal za Avstrijo in Franc Jožefa. Potem, ko se to ni več moglo, je smuknil v tabor krških deklarantov za jugoslovansko monarhijo. Ko je bila nevarnost pregonjanja pri kraju, se je zopet zaletel v družbo Zolijevcev za Habsburžane in "staroslavno" Avstrijo. Tudi ta list vprašuje, kje je jugoslovanska republika.

Če bi človek čital samo take liste, bi mislil, da v republike na prodaj v trgovinah, kakor pomaranče ali pa buče. Za šestdeset tisoč bi se morala dobiti

že precej čedna republika. Irci so potrošili milijone, pa imajo sedaj "samostojno" državo in angleškega kralja za svojega vladarja. Indijci se bore z vso energijo, kolikor jo je v zavednem delu indijskega ljudstva, za osvoboditev od Anglije in pri tem so potrošili že ogromne svote. Anglija jih še vedno vlada. Filipinci se hočejo osvoboditi izpod vlade Združenih držav in za samo propagando v Zedinjenih državah so porabili nekaj milijonov. Socialisti v Rusiji so za časa carizma porabili za propagando marsikak stotisočak rubljev, leta 1905 so pričeli celo s krvavim uporom, pa so izvojevali edino dumo, ki ni bila en čas drugega kakor nekako diskuzijsko društvo. Ker so bili bojovníki, so nadaljevali z bojem.

Več sreče so imeli pristaši londonskega odbora, kajti Jugoslavija je danes taka, za kakršno se je boril Zakrajšek, Pirc, en čas Sakserjev štab, nekateri Hrvati ki so danes med komunisti, jolietška gospoda itd. Tudi denar so nabirali za tako jugoslovansko državo in ga precej nabrali. Čudna logika od njih je, da zahtevajo sedaj od drugih nekaj, proti čemur so se sami borili, mnogokrat s prav nečednimi sredstvi.

Svobode narodov se ne dosega z denarjem. Denar služi v kapitalistični družbi le kot pripomočno sredstvo za propagando in za nabavljanje sredstev. Kdor hoče svobodo, kdor veruje v osvoboditev človeštva izpod nadvlade kapitalizma in ignorance, ta mora biti aktiven v vrstah socialističnega delavstva. Kak Veranič se lahko stokrat proglasi za "komunističnega" svetnika, toda on ostane natančno taka neznanica kakor je bil in njegov lov za dolarji se s spremenitvijo njegovega "prepričanja" ni prav nič zmanjšal. Kazimir, Klepetci, Veranič, Pirc itd., lahko zabavljajo kolikor jim drago čez to in ono, toda oni ostanejo krivci za zlo, ki postoji tukaj in v starem kraju, ker so pristaši sedanjega družabnega reda, ker so podpirali in še podpirajo vladajoče sloje.

Kdor hoče in če ni slep, lahko vidi, kako se kameleonsko časopisje zaganja v Proletarca. Staro pravilo je, da nepoštenjaki vedno pljujejo po poštenjaku. Zato imamo boj nepoštenega dela slovenskega časopisja proti Proletarcu. Vsi so si podali roke, duhovniki, katoliški lajiki, novi odrešeniki, ki se bore za "delavsko republiko" v Zedinjenih državah, Veraniči, eselpistični zgagarji, Delja iz Smolnija na 22. cesti, nekateri "liberalci" itd., da "uničijo" Proletarca. Sedemnajst let uničujejo Proletarca. V teku tega časa je prenehalo že precej listov, ki so bili v boju proti Proletarcu in marsikakšna "narodna luč" je zatemnela. Proletarec je še tukaj in ostane dalj kot katerikoli drugi slovenski list, razun morda glasil podpornih organizacij, če bodo živele podporne organizacije.

V naši javnosti je marsikaka gniloba. Tisti, ki so jih zakrivil, jih hočejo zvreči na Proletarca. Zato napadanje in podtikanje. Ker ni še revolucije, je kriv Proletarec. In ker se socialni preobrat bliža, je kriv Proletarec. Jugoslovansko monarhijo je ustvaril Proletarec. In jugoslovansko republiko je zrušil Proletarec. Primorske Slovence je spravil pod Italijo Proletarec. Sedanje brezposelnost je menda tudi povzročil Proletarec. Velikanska moč se mu pripisuje. Mnogo večjo kakor jo ima. Celo papež nima take. Samo Bog v nebesih je, ki ima še moč, toda je pozabil na to solzno dolino in jo prepustil v reševanje Proletarcu. Preje, ko je bil kajzer še kajzer, je bil on prvi za Bogom. Sedaj je pa Proletarec. Ali ni smešen slovenski žurnalizem v Ameriki, v kolikor ga spada šifkar-tašem, patrom in "katoliškim" lajikom ter Vesniču?

Časopisje je najvažnejše izobraževalno sredstvo; je najmočnejše PONEUMNJEVALNO sredstvo; in je najboljše propagandistično sredstvo. Časopisje naših nasprotnikov je poneumnjevalno; je lopovsko propagandistično; je zavajalno; je izdajalsko; in je na sramoto jeziku, v katerem izhaja. Kdor hoče vzgojevalne liste, kdor hoče čitati liste, ki zagovarjajo ljudske interese in propagirajo organiziranje delavstva v bojne vrste, naj jih ne išče v kameleonski kasti.

— S. K.

Za samostojno politično akcijo ameriškega delavstva.

V zadnji izdaji smo na kratko omenili konferenco delavskih unij, delavskih in farmerskih političnih skupin ter nekaterih posameznikov, ki se je vršila meseca februarja 1922 v Chicagu.

Sklicale so jo unije železničarjev in unija strojnikov. Vsega skupaj je bilo navzočih okoli 200 oseb. To ni bila konvencija, kajti zastopniki nobene organizacije niso imeli pravice delati kakšne obvezne zaključke za organizacije, katere so poslale svoje zastopnike na to konferenco. Zbrali so se skupaj le na nekako posvetovanje, ki kot tako ni moglo napraviti nobenih definitivnih sklepov, toda ta zbor je bil kljub temu važen. Važen raditega, ker je bila to prva konferenca, na kateri so bili zbrani predstavniki skoro vseh ameriških radikalnih in progresivnih unij in mnogo konservativnih, nadalje člani socialistične stranke, farmerske-delavske stranke, nestranskarke lige, državnih delavskih federacij, dveh farmerskih organizacij itd. Število članstva organizacij, ki so bile direktno ali indirektno reprezentirane na tej konferenci, znaša okoli 4.000.000. Ne more se reči, da so udeleženci v resnici tudi zastopali to članstvo, ker od njega niso bili v to pooblašeni.

Že to, da je bilo sklicanje take konference mogoče, in da so jo sklicale železničarske unije, ki se ne prištevajo k radikalnim, je važen pojav v ameriškem delavskem gibanju. Stara Gompersova taktika izgublja tla med unijskim delavstvom. Toda to delavstvo je še neodločno, ni še pripravljeno za samostojno politično akcijo. Nekateri socialistični voditelji zagovarjajo formiranje federativne delavske stranke po vzoru angleške Labour Party, h kateri pripadajo vse angleške delavske unije in stranke, tudi komunistične. Principielno se je za tako stranko na tej konferenci izreklo izmed 200 udeležencev 33 oseb. Če bi bile za tako stranko tudi organizacije, h katerim teh 33 oseb pripada, bi ta stranka imela: devet narodnih unij, pet državnih delavskih federacij, socialistično in farmersko-delavsko stranko. Unije, katerih zastopniki so se izrekli za federativno stranko ameriškega delavstva, so: unija strojnikov, unija avtomobilskih delavcev, unija tapetnikov, International Ladies' Garment Workers, United Mine Workers, American Federation of Teachers, Brotherhood of Railway Carmen, unija pisarjev in dekoratorjev in Amalgamated Clothing Workers. Vse te organizacije reprezentirajo okoli dva milijona delavcev. Seveda ne bi bili vsi za tako stranko; toda če se ustanovi, jih bo prišlo iz vrst drugih unij več, kakor bi se jih v navedenih ne strinjalo z akcijo.

Kar moremo iz te konference črpati je to: kako daleč je že prodrla ideja med ameriško delavstvo iz-

ven socialistične stranke za samostojno politično akcijo. In reči se mora, da so gornje številke zadovoljive. Četudi še nismo prišli do take močne stranke ameriškega delavstva, do nje mora priti. Druga izhoda ni. In ta stranka v tej deželi za enkrat ne more biti drugačna kakor federativna. Vsebovala bo samostojne skupine, ki bodo predstavljale federacijo ameriškega delavstva, voljna voditi politični boj na razredni podlagi. Razumljivo je, da bi ne bila enotnih nazorov, ker bi bile združene v njej razne struje in tudi konservativnega krila ameriškega delavstva. Toda socialistična stranka bi bila v njej jedro, ki bi ji dala socialistični pečat. Sposobni socialistični voditelji bi v njej igrali važno vlogo, morda najvažnejšo.

Reprezentantje tistih železničarskih unij, ki so sklicali konference, so nasprotovali formiranju federativne delavske stranke. Kar so zastopali je to, da mora delavstvo organizirati v tem smislu, da na kandidatih listah starih strank izvoli svoje ljudi, takzovane "prijatelje" delavstva. Postavljali naj bi pri primarnih volitvah svoje kandidatje na listah starih strank, kot dela v enih krajih farmerska "nestranskarška liga", ki je na ta način "anektirala" republikansko ali demokratsko stranko. Jasno je, da se radikalni delavski elementi in zastopniki prej navedenih unijskih nikakor niso strinjali s takim nazorom. Delavstvo mora zediniti v enotno stranko za boj proti kapitalizmu na političnem in industrialnem polju. To stališče so zagovarjali socialisti na čikaški konferenci, toda večina še ni bila razpoložena za tako akcijo. Konferenca je sprejela tudi nekako poslanico, naslovljeno ameriškem ljudstvu, v kateri navaja krivice, ki se zgodijo in ga poziva na obrambo svojih pravic. Sodra Morris Hillquit je o tej spomenici dejal: "Ta deklaracija ne vsebuje nobenih konstruktivnih sugestij, nič ne označuje dovolj jasno načrtov ameriškega kapitalizma za odprto delavnico, niti ne navaja kakih definitivnih trditev o gmotnem propadanju farmerjev..."

Deklaracija je bila sestavljena tako, da je bila v zadovoljstvo večini, toda zadovoljiva ni. Če se vpoštem zaostalost ameriškega delavstva, je tudi to uspeh, kajti začetek je storjen. Akcija se bo nadaljevala. Odbor sestavo programa je zaključil, naj se prepusti sestavljanje programa in odločanje, kaka akcija naj se vzame, posameznim državnim organizacijam, ki bodo formirale kot posledica čikaške konference; ni je še neodločno, nič definitivnega in konstruktivnega ni najti v večini, ki jo predstavlja konservativnejši del ameriškega delavstva.

Zaključeno je bilo, da se meseca decembra skliče novo konferenco in v ta namen je bil izvoljen odbor, ki ima nalogo izdelati popolnejši program ali več programov, oziroma načrtov. V tem odboru so: J. G. Brown od farmerske-delavske stranke; Mrs. E. P. Costigan, Colorado, od Narodne lige ženskih volilk; G. H. Griffith, za Narodno nestranskarško ligo; J. A. Franklin, Kansas City, predsednik Bratovščine kotlarjev; W. Green, tajnik premogarske unije; Sidney Hillman, New Yorka, predsednik Amalgamated Clothing Workers; F. C. Howe iz New Yorka za javno skupino (public group); W. M. Johnston, predsednik International Association of Machinists; Morris Hillquit za socialistično stranko; E. J. Manion, predsednik Bratovščine železničarskih telegrafskih uslužbencev; Edward Keating iz Washingtona, D. C., javna skupina; Basil M. Manly, Washington, javna skupina; Warren Stone, Cleveland, načelnik Bratovščine železničarskih

strojevodij; Miss Agnes Nestor, Chicago, za Women's Trade Union League; Benjamin C. Marsh, Washington, za Farmerski narodni svet.

Socialisti, ki so bili na čikaški konferenci, bodo poročali o njej konvenciji socialistične stranke, ki prične zborovati 29. aprila 1922. Medtem, ko eni sodrugi v socialističnem časopisju zagovarjajo akcijo za federativno delavsko stranko, ji drugi nasprotujejo; za vrok nasprotovanju navajajo, da razmere v tej deželi še niso zrele za tako stranko. Definitivnejše stališče bo izrekla konvencija v Clevelandu. Stranka kot taka bo posegla v vse volilne in druge boje kakor do sedaj neglede na akcijo za federativno stranko. Ona deluje za pojačanje svojih vrst neglede na čikaško konferenco ali na konference, ki ji bodo sledile.

Spomin na pariško komuno.

Zgodovina delavskega gibanja ima beležiti dva tudi vse važna dogodka. Eden je pariška komuna in drugi, ruska revolucija. Ker je ruska revolucija še v največjem spominu med proletarijatom, se ne govori na manifestacijah delavstva sedaj toliko o pariški komuni, kakor se je. Toda zavedno delavstvo ne sme pozabiti največjega boja pred rusko revolucijo, ki ga je vodil organizirani proletarijat proti vsej sili tiranske kapitalistične Francije.

Leta 1871, ko je vladajoči cesarski kapitalistično napoleonski sistem na Francoskem v krizi vojne s Prusijo popolnoma bankrotiral, ko je vsej deželi grozil popoln polom in ko je kapitalistično monarhistična reakcija predrzno dvigala glavo, hoteča ustanoviti svojo vladno na razvalinah dežele in na nesreči naroda, je vstal pariški proletarijat, da ohrani republiko in da jo postavi na pravo demokratično in socialno podlago. Drugačnega, za delavske vstaše največjega namena, ni dosegla pariška komuna. Brutalna sila vlade je bila še večja od proletarske; komuni je manjkalo priprav, med voditelji, ki so v usodni uri prihajali iz različnih taborov, ni bilo enotnega mišljenja, med vojaškimi poveljniki, ki jih je morala komuna sprejeti, kjer jih je mogla dobiti, so bili večinoma nesposobni in nezanesljivi ljudje.

Komuna je padla v potokih krvi, ker se še niso izpolnili njeni pogoji. Tragično se je izvršil heroični in gigantski boj pariškega delavstva. Še po porazu so mu sledile strašne žrtve. V zgodovini proletarskih bojov za svobodo pa ostane pariška komuna za vse čase slavno poglavje.

Na potoke delavske krvi je bilo prelite v zadnjem svetovnem meteu in klanja še ni konec. Iz vseh teh krvavih orgij je delavstvo doseglo nov uspeh — uspešno revolucijo v Rusiji; in pa padec treh najmočnejših dinastij in polom njihovih držav. Ko gledamo skozi te boje zadnjih let, skozi nepopisno trpljenje ljudstva vseh dežel, je vredno, da se ozremo nazaj in se spomnimo tudi boja, ki ga je vodilo francosko zavedno delavstvo samo zase in za vse človeštvo.

Dne 19. marca 1871 se je raznesla po Evropi vest, da je izbruhnila v Parizu revolucija. Listi so poročali, da je glavno francosko mesto v rokah najhujših puntarjev in rdečkarjev. V onih časih je pomenjala beseda "puntar," "rdečkar" vse kaj drugega kot dandane. Ljudje so si domišljali, da so to najhujši roparji in hujši od ljudožrcev in kanibalov. Buržvazija vsega sveta je pa ohranila do imenovanih puntarjev in

do pariškega revolucionarnega gibanja spomin zaničevanja. Vsa kapitalistična buržvazija je mednarodno združena v obsojanju pariške komune. To je znamenje, da je bilo imenovano revolucionarno gibanje delo proletarcev-nemaničev. Zavedno delavstvo pa ohrani na veke hvaležen spomin na to proletarsko gibanje, ki je bilo udušeno od meščanstva v klanju in v potokih dragocene delavske krvi.

Tudi danes hoče buržvazija strašiti z imeni "boljševik", "socialist", "komunist" in "rdečkar", toda ljudstvo se več toliko ne "križa" pred temi imeni. Sedaj je mednarodna buržvazija v boju proti drugi proletarski revoluciji, proti sovjetski Rusiji, toda zadušiti jo ne more. Pri tem pa ne pozabi prikazovati padec Bastilije in pariško komuno kot sliko brutalnosti od strani delavstva proti mirnemu francoskemu ljudstvu.

Trnjeva pot delavskega ljudstva je bila seveda mnogokrat poškopljena s proletarsko krvjo. Toda zgodovinski dogodek iz leta 1871 je brezdvomno važnejši od vseh ostalih velikih delavskih gibanj, razun ruske revolucije. Takrat so si delavci v zgodovini človeštva prvič začasno osvojili vladno in vladali po svojih načelih. Vzelo je dolgo časa, predno smo dobili drugo delavsko vladno, to pot v Rusiji. Toda tudi v mnogih drugih državah je delavstvo faktor, preko katerega ne more iti nobena vlada. To je napredek od leta 1871. In čez nekaj desetletij bo še večji. Proletariat se nahaja v epohi prehajanja iz kapitalizma v socializem.

Revolucionarnega gibanja iz leta 1871. niso povzročili delavci namenoma in ga tudi ni nihče prej organiziral. Izbruhnila je revolucija sama kot posledica razmer, ki so jih ustvarili mogotci. Vzrokov je seveda mnogo in različni so. Zapravljivost francoskih kraljev in plemenitašev je v srednjem veku povzročila med francoskim ljudstvom strašno bedo in glad. Naravna posledica te strašne bede je bila revolucija, ki je izbruhnila leta 1793 in spravila ob glavo tudi tedanjega kralja Ludvika XVI. Ljudstvo, ki se je na tak način rešilo monarhije, ni znalo vladati. Napoleon je ljudstvo kaj kmalu zopet usužnjil in se proglašil za francoskega cesarja. Pozneje je dobila Francija kralja iz obitelji Orleanske, Louisa Filipa. Revolucija iz leta 1848 je vrgla s prestola tudi tega Orleansca. Ko so leta 1848. obešali na Dunaji na cestno svetilko ministra grofa Latourja, je moral Louis Filip bežati skrivoma iz Francije, da si reši življenje. Francija je dobila znova republiko, ki je pa imela veliko skritih in odkritih sovražnikov. Napoleonova družina je uživala med ljudstvom še vedno velike simpatije. In kakorkoli je bilo res, da ni bil Napoleonov nečak, Napoleon III., niti senca svojega slavnega prednika, ga je 14 okrajev vendar izvolilo za predsednika republike. Ko je podkupil in si pridobil vplivne francoske može, pa pometal ječe in izgnal nasprotnike, se je dal oklicati za francoskega cesarja.

Med novim vladarjem in državnimi ustanovami ni pa bilo nikdar pravega soglasja. Napoleon III. sicer ni imel velikih sovražnikov, toda nesposobnost je uničila njega in njegovo cesarstvo. In čudno! Novo cesarstvo je poginilo baš tedaj, ko so si vsi domišljali, da je na vrhuncu svoje moči. Živo bitje je že smrdelo po mrliču. Nedoločen čut malkontentov se je bolj in bolj prijemal duhov in od vseh strani Francije so se oglašali preroki in oznanjali polom.

Zaupanje v vladarske sposobnosti cesarjeve so izginjale. Neuspeh njegove politike v Mehiki, kamor je poslal v smrt avstrijskega Maksimilijana, osamelost

Francije v mednarodni politiki — vse je pomagalo, da se je širil strah in nezaupljivost. Francija se je zavedla, da cesarstvo nima moči, ki bi ustrezali potrebam časa. Razkošen zapravljevec je bil imenovan za ministra notranjih zadev, in Pariz je postal zbirališče elegantnih pustolovcev. Sami Bonapartisti so se čutili oslabiljeni. Bonapartist Rouher je leta 1866 napisal, da ima Francija sledeče tri ministre: 1. Cesarjevega ministra, 2. Cesarčnega ministra, in tretji da je uradni minister. Med akademijami, književnostjo in cesarstvom ni bilo sporazumljenja. Cesarstvo je sovražilo politiko v književnosti, francoska književnost je pa bila od nekdanj politična in politikujoča. Na pritisk od zgoraj se je pojavljala reakcija od spodaj.

Že leta 1857 so pokazali pariški volilci znamenja nezadovoljstva. Meščanstvo je zahtevalo popolnejšo ustavo. Delavci so zahtevali ljudovlado ali republiko. Tedaj se je Napoleon ustrašil in napovedal nove volitve. Pa glej čudo! Od 8 milijonov volilcev se je izreklo 7.481.231 za cesarsko politiko. Nekaj mesecev po volitvah je pa ležalo cesarstvo v prahu uničeno. Težko je razumeti, kako je bil mogoč padec cesarstva ob tako ogromnem številu volilcev, ki se je izreklo zanj. Demokratski pisatelji in politiki trdijo, da se je pri volitvah sleparilo. Še vedno je tako, da pritrdijo volilci navadno onemu, ki volitve razpiše. Še nobeni vladi v Evropi niso dali pri volitvah nezaupnice razum Venizelosovi. S puško bi se borili proti njej; pri volitvah se ne znajo odločiti.

Cesarstvo je imelo na svoji strani le navidezno večino in gospodarske uspehe. Zakaj dobro je, ako se pove, da je Francija pod Napoleonom III. močno obogatela, in obogatel je tudi cesar. Toda ne le doba gospodarskega napredka, bila je tudi doba pustolovcev in pustolovčin. Morninski vojvoda je prodal železniško progo Grand Central za 300 milijonov frankov. Ta železnica je pa bila le koncesija cesarjeva imenovaneemu vojvodi. Avstralija in Kalifornija sta pošiljali cele reke zlata, ki se je razkošno zapravljalo in se ni nihče pobrigal, niti ni naredil račune. Od leta 1852 do 1860 ni mogoče izvedeti ničesar o državnih bilanci. Povsod konfuzija in nered. Dolgovi so pa na drugi strani naraščali. Krimski vojna je stala Francijo eno milijardo in 500 milijonov, ki so bili izposojeni. Da se napravijo tudi mali prihranki Francozov, so se izdali državni papirji po 10 frankov. Za šole ni bilo denarja. Za militarizem se je pa potrošilo od 1852. do 1856. leta nič manj kot 10 milijard frankov, to je desetisoč milijonov.

Cesarstvo je bilo kulturi sovražno. Kmečke šole so zaprli in v ljudskih šolah ni bilo več niti pouka. Vsa pozornost in ves denar je bil namenjen militarizmu. In kakšni nazori so vladali pri tem! 38 odstotkov častnikov je bilo iz šole jezuitov. Vojaški stan je postal klic za lene ljudi. Nekdanj slavna francoska armada se je pod Napoleonom III. pomehkujala. Postala je zbirališče lenuhov. Moštvo je bilo seveda vedno dobro. Toda manjkalo je vodij. Cesarstvo Napoleona III. je bila navadna diktatura visoke finance. Nad Francijo je vladala borza potom cesarja in duhovništva. Deficit je naraščal strašno od dne do dne. Tudi brez vojne se je bližala Francija s hitrimi koraki polomu. V pokritje deficita bi se morali zvišati davki. Toda bogato meščanstvo in aristokracija ni hotela o tem ničesar slišati. Napoleon III. je bil ničla v politiki in v vojni. Negotovost in nestalnost sta bili njegovi svojstvi. O njem se trdi, da je razumel dovolj, da je odpušal, a premalo, da bi bil vladal.

(Dalje prihodnjič)

SEMINTJA.

Dekreti. — Upanje opaja. — Dve procesiji. — Vlada pojasnjuje. — Bombe za delavstvo. — Mohandas Gandhi. — Neredi v razvoju. — Nova pot.

Ni dolgo nazaj, ko je bil William drugi še mlad nemškega cesarstva, "veličanstvo", katero je prevorilo o 60 milijonih podanikov kot o "svojem" ljudstvu. Bil je cesar "po milosti božji" in odgovoren bil samo Bogu, ki pa ga ni nikdar klical na odgovor. V tem je vzrok, da je vladal tako, kakor ni bil priča za ogromno večino nemškega ljudstva. In kajzer "po milosti božji" je padel. Sedaj je izdal Adolf Koester, nemški minister za notranje zadeve, ukaz, da se morajo odstraniti vse kajzerjeve in druge monarhistične slike, kipi in insignije, ki so še ostale v javnih prostorih in na javnih zgradbah. Generali, ki so v vojni ostali zvesti kajzerju in monarhiji, katere ni več, posegajo, da jo obnove ob prvi priložnosti. Upanje namreč izvrstna medicina za nesrečne ljudi. In v našnjem kaosu, ki postaja navidezno vse večji in večji, živi človeštvo od upanja, kajti jedil mu v mnogih krajih primanjkuje, v enih pa umirajo tisoči od lakote. Takim tudi upanje ne pomaga.

Lahko je izdati naredbo za odstranjenje monarhističnih insignij. Toda med tistimi, ki jih bodo odstranjevali, je mnogo monarhistov.

Z nobeno naredbo se ne more iz njihovih duš iztrgati monarhistični duh, hlapčevske ponižnosti in kronanih in nekronanih glav, ki jim je prešla v možgane in kri. Tu je treba porabljati drugo sredstvo. Socializem uči človeka, naj bo človek in nastopa kot človek, ne kot HLAPEC. Tako uči ljudstvo že dolgo v sto let, toda večina ljudi še smatra še za rajo in pušča kronanim in nekronanim vladarjem, da vladajo vse, nezavedno, ignorantno večino, in zavedno, a porno manjšino, ki skrbi, da gre voz evolucije naprej, včasih po potih, na katerih so mlake človeške krvi.

Pred 52 leti je papeštvo izgubilo posvetno obliko, kajti večno mesto je padlo v roke zedinjeni Italiji. Od tedaj so prenehale procesije po rimskih ulicah. Zadnje nedeljo (12. marca) pa se je prelomilo to običaj, vpeljan po rimskem "jetniku", in vršila se je procesija z vso pompoznostjo, ki jo pozna sveta mati kraljevska cerkev. Nadškofje, škofje, razni prelazi, drugi cerkveni dostojanstveniki, člani "črne" aristokracije, menihi in drugi duhovniki, velikó število otrok obojega spola, ki so prepevali nabožne pesmi med korakanjem, so bili v procesiji. Nosili so pogane sveče, bandera in svetilke, kakršne se rabi pri takih slovesnostih. Priprostega ljudstva ni bilo v procesiji, ker ni imelo dostopa. Ljudstvo izven cerkve, hovščine so reprezentirali principi in princezinje, ki hajajoči iz rodbin, katerim je papeštvo v starih, novejših časih podelilo plemenitaške naslove.

Ob istem času pa se je pomikalo čez rimski Celso s godbami in rdečimi zastavami 100 republikanov.

kih in revolucionarnih organizacij. To je bila protidemonstracija procesiji umirajočega papizma. Vatikanski jetnik se misli sprijazniti s savojsko dinastijo in italijansko vlado; edini način za to sprijaznjevanje je, da prizna "rop" papeževe dežele, da prizna savojsko dinastijo za vladarico Italije in ji pomaga pri njenih naporih ohraniti Italijo dinastiji in kapitalizmu. To bo papež tudi storil; "neuradno" podpira cerkev kralja že sedaj. Z umiranjem starega družabnega reda umira tudi rimska cerkev in njen naprednejši del se že prilagaja novim razmeram in novi bodočnosti. Nekatere krščanske religije imajo namreč to lastnost, da se znajo prilagajati razmeram; pravoslavna cerkev v Rusiji ni zatrtta; v teku par let bo moralno močnejša, kakor kedaj poprej; ampak bo spremenjena; za ljudi Razputinovega kalibra v njej ne bo več mesta. Težko je človeku, ki veruje v nebeša, vice in pekel, v Boga nad oblaki in hudiče pod zemljo, živeti brez religije. Potrebna mu je, in dokler mu bo potrebna, bodo religije.

...

Zedinjene države se ne bodo udeležile genovske konference. Washingtonska vlada je izdala noto, v kateri opravičuje svoj sklep in izjavlja Evropi, naj se skuša sama izmotati iz svojih kaotičnih razmer. Obregnila se je tudi ob Rusijo, ob enem pa svari evropske sile, naj ne delajo kakih zvez za izkoriščanje ruskih bogastev, od katerih bi bili izključeni drugi. To se pravi, izkoriščanje ruskih bogastev mora biti dostopno vsem. In končno, ameriška vlada tudi v tej noti ne skriva svoje mrznje do sovjetske vlade, kateri pripisuje krivdo za današnji kaos in mizerijo v Rusiji. Obljublja pomagati Evropi pri rekonstruktivnem delu, kadar bo Evropa pripravljena za tako delo. Sedaj še ni, zato se ameriški zastopniki ne udeležijo genovske konference.

...

Nota je razočarala tiste, ki so pričakovali, da bo ameriška delegacija v Genovi igrala posredovalno vlogo in privedla evropske države v harmoničnejšo celoto. In iz Moskve poročajo, da so razočarani tudi tam, ker so imeli enake upe kakor nekateri državniki srednje in zahodne evropskih držav. Tisti pa, ki poznajo ameriške razmere, vedo, da je težko sodelovati ameriški vladi v mednarodnih konferencah, ker postavlja s tem v nevarnost svoje mandate. V Ameriki se je razširilo mnenje, da se je z utikanjem v izvenameriške, v prvi vrsti v evropske zadeve, napravilo ameriškem ljudstvu ogromno gnotno in moralno škodo. Izolacija je ameriška tradicija. To spretno izrabljajo razni politiki, ki imajo svoje cilje, katere skrivajo pod razne krinke. Ena je, naj Zedinjene države ohranijo svojo izolacijo. Wilson je padel in k njegovemu padcu je mnogo pripomogla ta propaganda. In sedaj je v teku enaka propaganda proti Hardingovi administraciji vsled nekaterih sklepov na washingtonski konferenci za omejitev oboroževanja, ki ni umejala oboroževanja.

...

Ameriško ljudstvo ima zelo malo pojma o mednarodnih odnošajih in mednarodni politiki. Do svetovne vojne je vedelo zelo malo o tujih deželah. Še danes mu je geografija španska vas. V šolah skrbe, da pozna le svojo deželo. In vzgoja v znamenju patriotizma ni danes nikjer tako afektivna, kakor ravno v tej deželi. Vse to se sedaj maščuje nad washingtonsko diplomacijo.

...

Kakor vse konference državnikov, bo tudi genovska konferenca, če se bo sploh vršila, kapitalistična konferenca. Kapitalistične države sploh ne morejo imeti drugih konferenc. Toda svet si je od nje največ obetal. Obetal raditega, ker ji bo prisostovala tudi Rusija, Nemčija in nekatere druge dežele, ki so bile izločene iz dosedanjih konferenc. In da bi bila popolnejša, so želeli na nji tudi ameriško zastopstvo.

...

Konferenca v Genovi je odložena do 10. aprila. Italijanska vlada je pripravila za številne delegacije krasna stanovanja in vse druge ugodnosti. Evropa se bo morala skušati reševati brez Amerike. Genovska konferenca bo fiasko; vse druge konference so se končale z neuspehom; kal neuspehom je bila položena v Versailles s kapitalističnim, imperialističnim mirom. Versaillska konferenca je največ pripomogla k sedanjemu ekonomskemu in političnemu kaosu. Konferenca, ki so ji sledile, blaže ta kaos. In vsaka je dosedaj dosegla vsaj toliko, da če že ni kaosa omilila, ga ni povečala, razun ona v Sevresu, ki je razkosala Turčijo med imperialiste, te kose pa imperialistične sile ne morejo prebaviti. In ako bi prišlo danes do konference vseh socialističnih strank, pripadajočih k II. in III. internacionali ter k dunajski delovni skupini, bi se končala tudi s fiaskom. Današnje človeštvo je vulkanično in se bo le počasi umirilo. Kapitalisti zborujejo na konferencah že ves čas po vojni. Mednarodno delavstvo se šele pripravlja na splošno konferenco; 21. moskovskih točk je imelo slabe posledice za delavski razred. In pri tretji Internacionali se pripravljajo na temeljito spremenitev taktike, ker bi drugače "ostala tretja Internacionala le malo levo krilo v delavskem gibanju." Tako poročajo iz Moskve. Zato se množe glasovi za zedinjenje fronte mednarodnega delavstva. Proletariat se je moral razdružiti, da je spoznal VREDNOST enotne organizacije. Socializem ni religija, ki bi predpisoval nauke in dogme po načinu religije, po katerih se nihče ne ravna. Krivda za sedanji kaos po svetu leži tudi na delavstvu vseh struj in naziranj. Mogočna fronta delavstva bi bila potrebna za balanciranje mednarodnemu kapitalizmu na drugi strani; ker te fronte ni bilo, je kapitalizem delal po svoji volji in s tem pahnil človeštvo s svojimi nemogočimi pogodbami v največjo nesrečo. Delavstvo sedaj ni dovolj jako napraviti preobrat v današnjih razmerah; in še manj je sposobno uvesti socialistični družabni red v teku 24. ur. Z dekreti se lahko pove marsikaj; toda če ni nikogar dovolj sposobnega napraviti iz dekretov meso in kri, ostanejo dekreti le mrtve besede, zapisane na papir.

...

V Južni Afriki mečejo bombe na stavkujoče delavstvo; stavka se je spremenila v revolucijo, in vrše se bitke, kakor v vojni. Mnogo je ubitih, veliko ranjenih in še več ujetih. Brzjavna poročila slikajo delavstvo odgovornega za upore.

"Revolucionarne izbruhe se financira iz inozemstva." "Sindikalisti so izrabili stavko za svoje namene." "Fanatični voditelji hočejo sovjetsko vlado." Takša so dnevna poročila, ki še dostavljajo, da bo upor kmalu zaduščen. Najbrž bo. Na stotine, morda par tisoč, delavcev je že padlo v teh bojih. Veliko jih bodo zaprl in nekaterim bo justica vzela življenje. Tak je proces neuspešnih uporov. Za delavstvo v Južni Afriki, ki je angleška kolonija z obširno avtonomijo, ne vladajo sijajne razmere; ravno obratno. Afriško delavstvo je zatirano. Razmere tam se v marsičem ločijo od razmer v tej deželi in boji tamošnjega delavstva so prilagodeni tamošnjim razmeram. Za upore so poleg izkorišča-

nja še drugi motivi, predvsem borba za osvoboditev izpod angleškega vpliva; Južna Afrika je bila nekoč republika, ki so jo podjarmili Angleži. Delavcem konkurirajo s svojim cenanim delom črnci, ki so tam še napol divjaki, in pa kitajski kuliji, katere so naselili tja kapitalisti, ki črpajo afriška naravna bogastva. Toda Južna Afrika še ne postane sovjetska Južna Afrika, ker je kapitalizem tam danes vsled zunanje pomoči močnejši kakor pa delavstvo, ki tudi v Južni Afriki ni edino.

Mohandas K. Gandhi, voditelj gibanja za osvoboditev Indije izpod Anglije, je bil aretiran. Gandhijeva taktika ne pomeni kako direktno akcijo v našem smislu besede, ampak je zapopadana v "nekooperativnem" gibanju. Kdor ne pozna razmer v Indiji, mi je ta taktika težko razumljiva. To je nekaka pasivna resistenca, kakor se je je posluževalo avstrijsko delavstvo na železnicah, kadar je bilo v boju za svoje pravice. Sedaj so angleške indijske oblasti Gandhija aretirale in ta je pred odhodom v zapor izdal na svoje pristaše proglas, naj se zadrže popolnoma mirno. Indijsko cesarstvo s svojimi 320 milijoni prebivalcev je v nevarnosti za Veliko Britanijo. Del Indijcev, ki pripada mohamedanski religiji, hoče ena struja angleških državnikov potolažiti s tem, da se naj vrne Turčiji nekaj ugrabljenih teritorijev in da naj se preneha s sovražno taktiko napram nacionalistični turški vladi v Anatoliji, ki je danes edina resnična predstavica Turčije. Z nobenim sredstvom se ne bo trajno držalo 320 milijonov ljudi pod vlado cesarja Velike Britanije. Velika Britanija sama je v nevarnosti. Vedni upori v Indiji, revolucija v Afriki, težave v Mali Aziji, nemiri na Irskem, delavski boji v Angliji, majanje tal Lloyd George-vega kabineta, vse to dokazuje, da je Velika Britanija v veliki krizi. Poleg tega ima številne druge zapletitjave. Voditi kapitalistično državo, kakor je Velika Britanija, je umetnost. In voditi družbo socialističnih dežel bo v začetku še večja komplikacija. Mislite si dežele, ki so revne, kakor n. pr. Italija, in druge, ki so po naravnih bogastvih in na poljedelstvu bogate. In predstavljajte si sebičnost ljudi, ki ne dajo radi nekaj, za česar ne dobe povračila. Današnja Italija je zrela za revolucijo. Toda ona nima dovolj svojih bogastev, da bi se mogla vzdrževati, socialističnih dežel pa ni, ki bi ji mogle pomagati. Italija mora čakati na prebrat v drugih deželah, da bo potem sama mogla izvesti uspešen preobrat.

Fašisti na Reki so s svojim prevratom zopet napravili nekoliko zmešnjave in ljudstvu stroškov. Mobilizacija v Jugoslaviji, transportiranje italijanskih čet na jugoslovansko mejo, šovinistične demonstracije, navdušeni članki, in končno padanje dinarja ter povečana kriza v gospodarskem življenju, vse to sledi vsakemu vulkaničnemu izbruhu, ki se dogajajo po vojni in se bodo dogajali še nekaj let. Tudi Italija ima opraviti z revolucijo v Tripolisu. Tam ne marajo italijanske vlade; reški fašisti jo hočejo. Rusija ponovno svari poljsko vlado, naj se drži pogodbe in razžene kontrarevolucionarne organizacije, ki nemoteno formirajo svoje čete za vpade v sovjetsko Rusijo. In mala Albanija ima tudi svojo revolucijo. Grška vlada je morala odstopiti, ker ne more izvršiti obljub, ki jih je dajala grškemu ljudstvu. Tudi tam pride do revolucije. Vse to so naravni pojavi v razvoju človeštva. Iz tega vesplošnega kaosa prodira med delavstvo spoznanje, da je v resnici pozvano spremeniti družabni red. In medenj prihaja spoznanje, da bo izvršilo to nalogo le v

ENOTNI organizaciji. Naš najprvi cilj je zedinjenje mednarodnega proletarijata v eno mogočno internacionalo, ki ne bo slonela na fantastičnih predpisih in dogmah.

Ljudje med našim delavstvom, ki mislijo, da so našli novo pot v preobrat, naj se podrgenjo po čela, obrišejo oči in izpregledajo, kajti za rušenje so pri prepozno. In če je v njih kaj razuma, bodo izprevideli, da ni na svetu ničesar takega, kar bi se imenovalo "nova pot" v družbo bodočnosti. Delavstvo mora delovati za socializem po stari, preizkušeni taktiki, ki se ravna po okolščinah, po znanju ljudi in gospodarskih ter političnih razmerah, ki vladajo v posrednih deželah. Sama za izveličanje v nebesa je mogoča ena pot, ki je v celevnih knjigah natančno opisana. Ampak mi ne verujemo v izveličanje po smrti, zato tudi ne verjamemo v dogmatične taktike.

Prebivalstvo Francije.

Na podlagi ljudskega štetja iz leta 1921 znaša prebivalstvo Francije, vključivši Alzacijo in Loreno 39,209,766. Število prebivalstva predvojnih 5 departmentov (okrajev) znaša 37,500,017 kar pomeni znižanje od leta 1911 za 2,104,975. Sedanje prebivalstvo Alzacije-Lorene znaša 1,709,749. — Glavni vzrok nazadovanja navajajo v prvi vrsti vojno in zniževanje rojstev, epidemijo španske gripe ter izseljevanje v mesta, kar znači zmanjševanje rojstev, ki so v mestih proporcionalno manjša kakor na deželi. Kar se tiče posameznih departmentov, je prebivalstvo povsod padlo, izvzemši v sledečih provinciah: Pomorskih alp, Rodanske, Herault, Vzhodni Pireneji in vse tri senske province (radi Pariza). Kar se tiče gibanja števila rojstev, kažejo semestralne številke ugodnejši rezultat nego pred vojno, zato pa je problem bega z dežele za merodajne faktorje tem resnejši.

Statistika o številu družin in številu otrok v Franciji je sledeča:

Vseh družin imajo 11,315,000. Od teh je 1,804,710 brez deč. 2,966,171 jih premore enega potomca; 2,661,988 dva; 1,643,425 tri; 987,392 štiri; 566,768 pet; 327,241 šest; 182,998 sedem; 94,729 osem; 44,728 devet; 20,639 deset; 8035 enajst; 8507 dvanajst; 1437 trinajst; 554 štirinajst; 247 petnajst; 79 šestnajst; 34 sedemnajst; 45 osemnajst ali več. V Nemčiji pa so obitelji s 6 do 12 otroci v večini. Skoro vse vojne neveste negujejo baje že po drobnih dečkih, katere nazivajo "malčki za maščevanje."

Prebivalstvo Italije znaša okoli 39,500,000 torej je večje od števila francoskega prebivalstva. Toda Italija je revna, zato jo Francija kot kapitalistična sila daleč presega.

Višina narodne kulture se lahko sodi po političnih uredbah naroda. Nizka stopnja kulture ne daje ljudstvu samozvesti; kjer vlada despocija in jo narod potrpežljivo preneša, je njegova kultura gotovo pifla. Čim več ima kulture, tem bolj si tudi zaupa, da bo sam voditi svojo usodo, tem odločnejše se torej bori za večjo svobodo.

ANTON ČEHOV:

DUEL.

Za "Proletarca" poslovenil Jože Vidmar.

(Nadaljevanje.)

— Čakaj.... O čem pravzaprav govoriš?

— Prižgi svečo.

— Oh, oh.... — je vzdihnil Samojlenko in prižgal svečo. — Moj Bog, moj Bog.... Pa že na dve gre, krallec.

— Oprosti, toda doma ne morem sedeti, — je rekel Lajevski, čuteč veliko olajšanje zaradi svetlobe in Samojlenkove bližine. — Aleksander Davidič, ti si moj edini, moj najboljši prijatelj.... Vse svoje nade stavim vate. Ali hočeš ali ne, toda pomagaj mi, za božjo voljo. Za vsako ceno moram stran od tod. Posodi mi denar!

— Oh, moj Bog, moj Bog! — je vzdihnil Samojlenko in se popraskal. — Ravno sem imel zaspiti pa slišim: pisk, parnik je prišel, potem pa ti.... Rabiš veliko?

— Najmanj kakih tristo rubljev. Nji moram posoditi sto in na pot moram imeti dvesto.... Okrog štiri-risto sem ti že dolžan, toda vse ti vrnem.... vse....

Samojlenko je zajel v eno roko obe lici, razkoračil noge in se zamislil:

— Tako.... — je mrmral zamišljeno. — Tristo.... Da.... Toda toliko nimam. Moral si jih bom kje izposoditi.

— Izposodi si, za božjo voljo! — je rekel Lajevski, ki je po obrazu Smojlenka videl, da bi mu rad dal denar in da mu ga gotovo da. — Izposodi si, čisto gotovo, da ti vrnem. Pošljem ti iz Peterburga, kakor hitro pridem tja. Kar se tega tiče, si lahko miren. Veš kaj, Saša, — je oživel: — daj, popiva malo vina!

— Tako.... Lahko ga.

Oba sta šla v obednico.

— Kako pa Nadežda Fjodorovna? — je vprašal Samojlenko in postavil tri steklenice in krožnik breskvice na mizo. — Kaj ona ostane?

— Vse uredim, vse uredim.... — je rekel Lajevski v nepričakovanem prilivu radosti. — Potem ji pošljem denar, da se pripelje k meni.... Pozneje si že razjasniva najine odnose.

— Počakaj, — je rekel Samojlenko. — Najprej pij tegale.... Ta je iz mojega vinograda. Tale steklenica je iz Navaridzejevega, ta pa iz Amatulovega.... Poskusi vse tri vrste in povej odkritosrčno.... Moje ima menda majčkeno kislino, a? Se ti ne zdi?

— Da. Potolažil si me, Aleksander Davidič. Hvala.... Kar oživel sem.

— Ima kislino?

— Hudič ga vedi, ne vem. Toda ti si imeniten, čudovit človek.

Samojlenko je gledal na njegov blede, razburjeni, občrt obraz in se je spomnil von-Korenovega mnenja, da je treba take ljudi uničevati; in Lajevski se mu je zadel slab, brezzaščiten otrok, ki ga lahko vsakdo okladije in uniči.

— Ko prideš v Rusijo, se pa pomiri z materjo, — je dejal. — To ni prav.

— Da, da, na vsak način.

Pomolčala sta nekaj časa. Ko sta spraznila prvo steklenico, je Samojlenko rekel:

— Tudi z von-Korenem bi se pomiril. Oba sta prekrasna, silno pametna človeka, pa gledata drug na drugega kakor volkova.

— Da, prekrasen, silno pameten človek je, — je priznal Lajevski, ki je bil sedaj pripravljen vsakogar hvaliti in vsakomur odpustiti. — Imeniten človek je, toda jaz se ne morem zblížiti z njim. Ne! Najini naravi sta preveč različni. Jaz sem vela, slaba, podrejena narava; mogoče bi mu v dobrem trenutku podal roko, toda on bi mi pokazal hrbet.... s preziranjem.

Lajevski je srknil vino, stopil iz kota v kot in nadaljeval stoji sredi sobe:

— Prav dobro razumem von-Korena. To je trdna, silna despotična narava. Si slišal, neprenehoma govori o ekspediciji, in to niso prazne besede. Njemu je potrebna puščava, mesečna noč: okrog in okrog spe pod šotori in pod milim nebom njegovi gladni in bolni, od težkih maršov izmučeni kozaki, vodniki, nosači, zdravnik, duhovnik, in samo on ne spi in sedi kakor Stanley na popotnem stolu in se čuti kralja puščave in gospodarja teh ljudi. On gre, gre, bogve kam, njegovi ljudje stokajo in mro drug za drugim, on pa gre in gre, končno sam pogine in vseeno ostane despot in kralj puščave, kajti križ na njegovem grobu kraljuje nad puščavo in karavane ga vidijo trideset — štirideset milj daleč. Žal mi je, da ni ta človek vojak. Iz-boren, genijalen vojskovodja bi nastal iz njega. On bi znal potapljalati svojo konjenico v reki in delati mostove iz trupel, a taka drznost je v vojski bolj potrebna kot vsaka fortifikacija in taktika. O, izborna ga razumem! Povej, kaj naj namerava s svojim bivanjem tukaj? Česa mu je tukaj treba....

— Morsko fauno proučuje.

— Ne. Ne, brate, ne! — je vzdihnil Lajevski. — Neki učenjak, ki se je vozil skozi naše mesto, mi je pripovedoval, da ima Črno morje revno fauno, in da je na njegovem dnu vsled izobilja žveplo-vodika organsko življenje nemogoče. Vsi resni zoologi delajo po bioloških postojankah v Neaplju ali v Villefranche. Toda von-Koren je samostojen in trmast: on dela na Črnem morju, ker tu ne dela nihče; prekinil je zveze z univerzo, učenjakov in tovarišev noče, ker je predvsem despot in potem šele zoolog. Iz njega bo nastalo še kaj velikega, boš videl. On že sedaj sanja, da bo pregnal iz naših univerz intrigo in povprečnost, ko se vrne iz ekspedicije, in da užene učenjake v kozji rog. Despotstvo je tudi v vedi prav tako silno kot v vojski. V tem smrdljivem mestecu pa živi že drugo leto zato, ker je boljše biti prvi v vasi, kot v mestu drugi. Kralj in orol je tukaj; vse prebivalce drži v šahu in jih ugneta s svojo avtoriteto. Vsem je nategnil vajeti, vmešuje se v tuje zadeve, vse mu je potrebno in vsi se ga boje. Jaz mu uhajam izpod šape, on to čuti in me sovraži. Ali ti ni govoril da me je treba uničiti ali od-dati v prisilno delo?

— Da, — se je zasmejal Samojlenko.

Tudi Lajevski se je zasmejal in je odpil vina:

— Tudi ideale ima despotske, — je rekel in je smej se prigrizoval breskvice. — Navadni smrtni ljudje, če delajo za splošno korist, mislijo s tem svojega bližnjega: mene, tebe, z eno besedo, človeka. Za von-Korena pa so ljudje — ščeneta in ničle, ki so premajhne da bi bile lahko cilj njegovega življenja. On dela, pojde na ekspedicijo in si tam zlomi vrat, ne v imenu ljubezni do bližnjega, temveč v imenu takih abstraktnih pojmov, kot človeštvo, bodoči rodovi, idealno plemo ljudi. On dela na izboljšanju človeškega rodu, in v tem oziru smo vsi zanj samo sužnji, meso za topove, tovarna živina; nekaj bi jih uničil ali utaknil v ka-

torgo, druge bi zvil z disciplino in bi jih prisilil kakor Arakčejev vstajati in leči spat na signal bobna, postavil bi evnuhe, da bi nadzoroval našo čistost in nravnost, velel bi ustreliti vsakega, ki bi prišel iz kroga naše ozke, konservativne morale, in vse to v imenu izboljšanja človeškega rodu... Despoti so vedno verovali v iluzije. Prav dobro ga razumem, brate. Cenim ga in ne zanikam njegovega pomena, taki ljudje, kot je on, drže svet pokonci, in če bi bil svet izročen le nam samim, bi mi pri vsej naši dobroti napravili iz njega isto, kot muhe iz tele slike. Da.

Lajevski je sedel poleg Samojlenka in je dejal z iskrenim čustvom:

— Jaz sem prazen, ničev, propal človek! Zrak, ki ga vdihujem, to vino, ljubezen, z eno besedo, življenje sem doslej kupoval z lažjo, s praznostjo in malodušnostjo. Doslej sem varal ljudi in sebe, trpel sem vsled tega in moje trpljenje je bilo ceneno in vsakdanje. Pred von-Korenovim sovraštvom ponižno uklanjam hrbet, ker se včasih sam sovražim in preziram.

Lajevski je v razburjenju zopet stopil iz kota v kot in rekel:

— Vesel sem, da jasno vidim svoje nedostatke in da se jih zavedam. To mi pomore vstati in postati drug človek. Dragi moj, če bi ti vedel, kako strastno, s kakšno tugo koprnim po prerodenju. In, prisegam ti, bom človek! Bom! Ne vem, ali je zagovorilo vino v meni, ali je v resnici tako, toda zdi se mi, da že dolgo nisem preživel tako svetlih, čistih trenutkov, kot sedaj pri tebi.

— Čas je, da greva spat... — je rekel Samojlenko.

— Da, da... Oprosti. Takoj grem.

Lajevski je zabegal okrog pohištva in oken. Iskal je svojo kapo.

— Hvala... — je mrmral, vzdihuje. — Hvala... Tolazba in dobra beseda sta več kot miloščina. Ti si me poživljal.

Našel je svojo kapo, se ustavil in boječe pogledal Samojlenka.

— Aleksander Davidič! — je rekel s prosečim glasom.

— Kaj?

— Dovolj mi, dragi, da prenočim pri tebi!

— Prosim, prosim... zakaj ne?

Lajevski je legel spat na divan in se je še dolgo pogovarjal z doktorjem.

X.

Tri dni po pikniku je prišla nepričakovano k Nadeždi Fjodorovni Marja Konstantinovna. Ne da bi pozdravila in ne da bi snela klobuk, jo je zgrabila za obe roke, jih pritisnila k svojim prsim in rekla v silnem razburjenju:

— Draga moja, razburjena sem, omamljena sem. Naš mili, simpatični doktor je včeraj povedal mojemu Nikodimu Aleksandriču, da je vaš mož umrl. Povejte draga... Povejte, je to res?

— Da, res, umrl je, — je odgovorila Nadežda Fjodorovna.

— To je grozno, grozno, draga! Toda ni je nesreče brez sreče. Vaš mož je bil najbrž diven, čudovit, svet človek, taki pa so bolj potrebni v nebesih kot na zemlji.

Na obrazu Marje Konstantinovne so zadrgetale vse črtice in pičice, kakor da so ji pod kožo zaplesale majčkenne iglice; nasmehnila se je mandlovo in love sapo navdušeno rekla:

— Torej, sedaj ste svobodni, draga. Lahko nosite glavo pokonci in smelo gledate ljudem v oči. Od sedaj naprej blagoslove Bog in ljudje vašo zvezo z Ivanom Andrejičem. To je očarljivo. Kar tresem se od veselja ne najdem besed. Mila, vaša snubačica bom... Tak sva vas ljubila z Nikodimom Aleksandričem, dovolj nama blagosloviti vaš postavni, čisti zakon. Kdaj, kdaj se poročita?

— Niti mislila nisem na to, — je rekla Nadežda Fjodorovna in si osvobodila roke.

— To je nemogoče, mila. Mislili ste, mislili!

— Prav gotovo, da ne, — se je zasmejala Nadežda Fjodorovna. — Zakaj naj se poročiva? Nobenega vzroka ne vidim zato. Živela bova, kakor sva doslej.

— Kaj govorite! — se je zgrozila Marja Konstantinovna. — Za božjo voljo, kaj govorite!

— Vsled tega, če se poročiva, nama ne postane boljše. Nasprotno, celo slabše. Svobodo izgubiva.

— Mila! Mila moja, kaj govorite! — je vzklikala Marja Konstantinovna, stopila korak nazaj in vsplesnila z rokami. — Vi ste ekstravagantni! Zavedite se! Upokojite se!

— Kako mislite, da naj se upokojim? Še živela nisem, vi pa — upokojite se!

Nadežda Fjodorovna se je spomnila, da prava prav res še ni živela. Končala je šolo v institutu in se poročila s človekom, ki ga ni ljubila; potem se je selila z Lajevskim in je ves čas živela z njim na tem dolgem časnem, pustem bregu in čakala nečesa boljšega. Kaj je to življenje?

— Ampak poročiti bi se bilo pa res treba... — je pomislila, toda spomnila se je Kirilina in Ačimova, zardela je in rekla:

— Ne, to je nemogoče. Tudi če bi me Ivan Andrejič na kolenih prosil, bi se ne hotela.

Marja Konstantinovna je sedela nekaj časa molče na divanu, vsa žalostna, resna, in je gledala v eno stran; čim bolj je gledala, tem bolj jo je hladno spregovorila:

— Zbogom, mila moja! Oprostite, da sem vas razburjala. Dasi mi to ni lahko, toda reči vam moram, da je od tega dne med nami vse končano, in da so vaše moje hiše, vključno s spoštovanju napram Ivanu Andrejiču, za vas zaprta.

To je povedala svečano in je bila sama premagana od svojega svečanega tona; njen obraz je zopet zadrgetal; navzel je mehak, mandlovy izraz, pomolila je plašeni, zmedeni Nadeždi Fjodorovni obe roke in s prosečo rekla:

— Mila moja, dovolite mi, da bom vsaj eno minuto vaša mati, ali starejša sestra! Odkritostna bom z vami, kakor mati.

Nadežda Fjodorovna je začutila v svojih prsih to vročo toploto, radost in usmiljenje do sebe, kakor da je v resnici njena mati vstala od mrtvih in stopila pri njo. Viharno je objela Marjo Konstantinovno in s svojim obrazom pritisnila k njeni rami. Obe sta jokali. Sedeli sta na divan in sta par minut ihteli; niti pogledati nista mogli druga na drugo, tudi besedice jima nista mogli izpregovoriti.

— Mila, otrok moj, — je pričela Marja Konstantinovna: — povedala vam bom surovo resnico brez zanašanja.

— Le, le, prosim.

(Dalje prihodnjic).

Kapitalistični sistem je loterija socialistični gotovost.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Nekaj obvestil.

CHICAGO, ILL. — Marsikdo, ki se snide tu ali tam s kakim članom našega kluba, vprašuje, kdaj bo prihodnja seja, ker misli pristopiti v klub. Tem naznanjam, da bo prihodnja seja kluba št. 1, JSZ, v petek večer 17. marca v dvorani SNPJ. na So. Lawndale Ave. in 27. cesti. Vsakdo, ki priznava razredni boj in je voljan delovati v JSZ. za socializem, nam je dobrodošel.

Na naslov članov in članic kluba sporočam, naj se polnoštevilno udeležijo seje. Na dnevnem redu imamo volitve dveh delegatov na socialistično konvencijo, ki prične zborovati dne 29. aprila 1922 v Clevelandu. Sodrugi v državi Illinois so opravičeni za to konvencijo do dveh delegatov. Kandidatje, izmed katerih sta dva nominirana od našega kluba, toda ne izmed klubovega članstva, so: Bernard Berlyn, Chicago; Samuel Block, Chicago; John M. Collins, Chicago; Swan M. Johnson, Chicago; Seymour Stedman, Chicago; F. W. Wenschhoff, Mount Olive; Oliver C. Wilson, Chicago; S. H. Zimmerman, Freeport.

Glasovati morejo le člani, ki imajo konvenčne znamke. Kdor je še nima, naj si jo da prilepiti v člansko knjižico na prihodnji seji. Stane 50c. Sredstva dobljena potom konvenčnih znamk so namenjena v pokritje stroškov konvencije socialistične stranke.

Nadalje bomo na tej seji uredili še nekatere podrobnosti glede proslave pariške komune, ki jo priredi naš klub v nedeljo 26. marca. Sodeč po znamenjih, bomo imeli veliko udeležbo, kajti prodanih je že sedaj par sto vstopnic. Storite vsi kolikor morete, da bo dvorana napolnjena.

Govoriti bo treba tudi o prvomajski slavnosti, ki jo priredi naš klub v nedeljo dne 30. aprila in napraviti potrebne zaključke glede proslave ruske revolucije, ki jo priredimo v nedeljo dne 5. novembra. — *Tajnik.*

Pokojni Martin Konda in naše gibanje.

Chicago, Ill. — Dne 8. marca je v Francis Willard bolnišnici v Chicagu umrl vsem slovenskim socialistom in svobodomislecem v Ameriki dobro znani M. V. Konda, lastnik in izdajatelj "Glasa Svobode." Podlegel je neke vrste operaciji.

Kot lastnika rečenega lista, je Kondatovo življenje rezano precej s početno zgodovino socialističnega gibanja med slovenskimi delavci v Ameriki — ne sicer kot kakim voditeljem socialistične misli, pač pa v toliko, v kolikor je svoječasno kot lastnik lista dopuščal in vabil slovenske delavce, naj se poslužijo njegovega lista za socialistično propagando. To je bilo v letih 1902-1906.

Če so vodili Kondata do te dobrohotnosti idealni ali sebični motivi, je treba prepustiti sodbo tistim, ki so ga poznali intimnejše. Pisec teh vrst ga je poznal precej dobro; saj je delal leta 1904-05 za njegov list, okrog katerega so se zbirali tedaj socialisti; ni pomnjanje Konde kot notranjega človeka, ni bila lahka reč. Konda je bil namreč človek, ki ni zaupal svojih namer ali načrtov nikomur. Imel tudi ni z nikomur intimnega prijateljstva. V tem smislu je živel Konda "svoje" življenje. Njegove vidne lastnosti so bile, da je bil praktičen, in da se je v vsakem slučaju svojih kretenj vprašal, koliko bo korak, ki ga namerava storiti, prinesel v njegov dobrobit. In prijateljstvo, ki ga je naveda kje iskal, je bilo vezano vedno z gornjim vprašanjem. Glede teh zadev se je ravnal Konda po znanim ameriškem pravilu: business je business — in da je vse za business.

Na podlagi te filozofije je prav lahko mogoče, da je prišel Konda po tedanjih razmerah, ki so vladale v Ameriki glede socialističnega gibanja na splošno, do

prepričanja, (takrat se je namreč mislilo, da bo zavladal socializem v Ameriki čez 25 let), da bi se mogel s pomočjo socialistov povspeti na stolec slovenskega socialističnega časnikarja in publicista ter si na ta način ustvariti ne le lepo ekzistenco, ampak tudi ugled. Zgleda za to je jemal, v kolikor je mogel pisec teh vrst posneti iz njegovih privatnih pogovorov v tistih časih, od sedaj tudi že pokojnega J. A. Waylanda, izdajatelja in lastnika lista "Appeal to Reason", ki izhaja še danes v Girardu, Kans. Wayland je bil namreč za Kondata velika avtoriteta — največ za to, ker je bil oboje: pisatelj in izdajatelj lista, in brezdvomno je, da je bil Wayland Kondatov učitelj socializma in provizije za socialistično in liberalno literaturo. Po vzoru tega moža je nameraval postati Konda bržčas slovenski Wayland, njegov list pa slovenski "Appeal to Reason."

To bi se mu bilo morda tudi posrečilo, da je imel tiste duševne zmožnosti, kakor jih je imel Wayland, vzlic temu, da se splošne socialne razmere med nami ne morejo primerjati s splošnimi razmerami, pod katerimi je delal publicist in lastnik lista "Appeal to Reason," Wayland.

Zmožnosti za proviziranje — to je podjetnost in vztrajnost za oskrbovanje započete stvari, je Konda brezdvomno imel; manjkala pa mu je duševna zmožnost in poznavanje taktike, ki bi mu služila za izogibanje neprimlikam, ki so vsled različnih situacij nastajale. Po svoji naturi nedostopen, da najde pota, ki bi ga povedla iz raznih sitnosti sam, je moral imeti vedno nekoga na strani, ki je meštaril zanj, in tako so bili vsi dobri ali slabi načrti prej ali slej izpostavljeni večjemu ali manjšemu porazu. Samo njegovi žilavi vztrajnosti in pa peščici ožjih rojakov in liberalnih somišljenikov — na dnu je bil M. V. Konda namreč meščanski človek — ki si jih je bil pridobil vsled svojega lista, se je imel zahvaliti, da niso bili njegovi porazi, od kar je prišel navskrižje s socialisti, večji, kakor so bili.

V spor s socialisti je prišel Konda, ko se je čutil da ne potrebuje več njihove duševne in gnotne podpore. To je bilo kmalo po tem, ko se je bila ustanovila S. N. P. J. in je postal Konda njen tajnik. Kot tajnik in izdajatelj lista, ki je bil jedrino glasilo, se je čutil sedaj gospodarja situacije ter je začel napadati socialiste, ki so se vtikali v "njegove" zadeve. Kmalom nato se je izkazalo, da so imeli socialisti prav, ko so se vtikali v "njegove" zadeve. Nastali so boji, tožbe, izključevanja, izredne konvencije in končno so Kondovi pristaši organizirali svojo podporno organizacijo S. S. P. Z., socialisti so pa že preje ustanovili svoj list "Proletarec." Boji, ki so se potem nadaljevali, so znani vsem starejšim članom Jugoslov. socialistične zveze in članom naprednih podpornih organizacij.

Poleg teh bojev je imel Konda mnogo bojev s slovensko klerikalno duhovščino. V teh bojih je imel Konda socialiste vedno na svoji strani, kajti slovenski klerikalizem je bil, in kolikor ga je še, je še danes tako nesramno usiljiv in poneumnjevalen, da ga morajo smatrati vsi naprednejši elementi za skupnega sovražnika. To je bil vzrok, da so boji med "Glasom Svobode" in "Proletarcem" pozneje ponehali in končno popolnoma odpadli. Mnogo zasluge za to premirje gre gotovo taktičnosti in previdnosti kasnejših urednikov "G. S.", ki niso mogli biti odgovorni za vsa dejanja svojega gospodarja.

Če bi bil Konda po svojih duševnih zmožnostih in po naturi drugačen kakor je bil, bi bil postal morda res kak slovenski Wayland in njegov list res kak slovenski "Appeal to Reason." Toda kakršen je bil, ni postal to. In kdo ve, kako bi se bile razmere glede socialističnega gibanja in razmere naših podpornih organizacij zaobrile, ne le ako ne bi bilo teh bojev, ampak če bi se bili ti boji, ki so se vršili v letih 1905-1907, za nekaj let zavlekli, in bi postal Konda že gospodar situacije. Kaj bi lahko nastalo iz tega, ni lahko reči, lahko pa si mislimo.

Posebne sreče v svojih načrtih Konda ni imel, in prav ta njegova nesreča se lahko smatra za srečo v slovenski javnosti v Ameriki. Ne da bi hotel koga žali-

ti, je treba s socialističnega stališča namreč priznati, da ni želeli take "sreče" nikomur, ker je taka sreča prenevarna za interese večine.

Zgodilo se je, kakor je bilo usojeno. In kakorkoli so bili ti boji za Kondata kot privatnega človeka hudi in težki, je treba koncem konca priznati, da je z njimi profitirala največ slovenska javnost v Ameriki, iz katerih se je mnogo naučila. Naučil se je iz njih brezdvomno tudi Konda sam. V tem smislu je doprinesel Konda kot človek, ne glede na njegove motive, za slovensko javnost v Ameriki toliko koristnega, da od vraga vse tiste slabosti, ki jih imajo ljudje njegove mentalitete. Vloga, ki jo je igral Konda v drami našega javnega življenja, kakorkoli preteča je morda bila, je bila odigrana brez kakšnih katastrofalnih posledic za našo javnost. Zato lahko rečemo brez vsake hinavščine, da nam je žal, da ga ni več med živimi, kajti izkušnje, ki jih je imel mož v teku svoje provizacije za svobodomiselnost propagando, za več luči in več spoznavanja o napredku in kulturi, so ga napravile brezdvomno sposobnejšega, kakor je bil nekdanj. In kot tak bi bil storil v tem oziru, če bi živel, lahko še marsikaj.

S temi dejstvi pred našimi očmi se bomo hvaležno spominjali pokojnika tudi slovenski socialisti v Ameriki. — *Drskar.*

Ruski pomožni fond J. S. Z.

Iz poročil, ki prihajajo iz Rusije je razvidno, da se razmere ob Volgi še vedno niso obrnile na bolje in da ljudje v dotičnih krajih še vedno umirajo lakote. Naša dolžnost je torej, da podpiramo stradalce v Rusiji, dokler se ne obrnejo razmere na bolje.

Kolekte ruskega pomožnega fonda J. S. Z. od 26. avgusta 1921. pa do 1. marca 1922 znašajo po revidiranih računih \$3.367,70. Od te svote je bilo odposlano "New York Callu", ki skrbi za odpremo zdravil, hrane in obleke v Rusijo \$3.242,77. \$124,93 pa je bilo odšteto za prokurirane stroške, ki jih je imela J. S. Z., s kampanjo za ta fond, kakor za tiskovine, poštnino, oglase itd. Do 1. marca t. l. je bil ta fond kvitiran do centa. V mesecu marcu se je nabralo še \$65,95, kar bo izkazano s svotami, ki še dospejo, v prihodnji številki "Proletarca" in "Prosvele".

Zbiranje fonda za stradalce v Rusiji ne sme prenehati, dokler ne pridejo ugodnejša poročila iz Rusije.

Tajništvo J. S. Z.

Listu v podporo.

V. IZKAZ.

LA SALLE, ILL.: Pauline Ermenc, 50c; Leo Alpner, 50c, skupaj	\$ 1.00
MORGANTOWN, W. Va.: W. J. Lazar	.55
POWER POINT, O.: Jack Bergant	.50
BESSEMER, PA.: John Požun	.25
CHICAGO, ILL.: Chas. Pogorelec, \$20.00, Fr. Gottlicher, \$1.45, skupaj	21.45
COKETON, W. VA.: J. Kogoj	.50
CLEVELAND, O.: John Jankovich	.50
EVELETH, MINN.: Fr. Russell	.50
BELLAIRE, O.: Louis Pavlinich	1.15
DETROIT, MICH.: Joe Anžiček	2.00
AMBRIDGE, PA.: Anton Kirn	.50
MEADOWLANDS, PA.: Matt Premrov, \$1.00, A. Semec, 50c; skupaj	1.50
MAYNARD, O.: John Zdolšek, \$1.00; A. Zlatoper 50c; skupaj	1.50
IRWIN, PA.: Jugoslov. soc. klub št. 221, J. S. Z.	5.00
VERONA, PA.: John Ban	.50
BROOKWOOD, KATONAH, N. Y.: Ant. Grden	1.00
KELSO, PA.: Nabrano na seji dr. "Zavedni štajerc" št. 289, SNPJ	2.25
HERMINIE, PA.: John Arch	.50

Skupaj \$ 41.15

Prejšnji izkaz 230.58

Skupaj \$271.73

RAČUN RAZPEČANIH ZNAMK J. S. Z.

za mesec februar 1922.

Država	Mesto	Redne znamke	Dualne znamke	Izjemne znamke	Konv. znamke	Prejemki	Gl. stanu Soc. stranke	Prejeto iz razpečanih
Chicago, Ill.	224	37	5			\$12.85		
Chicago, Ill.	20	13	3	4		4.95		
E. Moline, Ill.		4	4			2.60		
Springfield, Ill.		10	5	4		4.75		
Chicago, Ill.	1	50				15.00		
Carlinville, Ill.		28	2			9.09	\$16.10	\$16.10
Madrid, Iowa		8	2		10	8.10	1.00	1.00
Detroit, Mich.	114	30				9.00		
Detroit, Mich.	210	30				9.00	6.00	1.00
Girard, Ohio		10				3.00		
Cleveland, Ohio		20	10			9.50		
Glencoe, Ohio		12	2		7	7.80	5.40	5.40
Sygan, Pa.		35			15	18.00		
Bon-Air, Pa.		12	1			3.95		
Luzerne, Pa.		5				1.50		
Herminie, Pa.		13	5			5.65		
Cuddy, Pa.		8				2.40		
W. Newton, Pa.		28	4			9.80		
Avella, Pa.			20			7.00		
Greensburg, Pa.		5			4	3.50		
Lloydell, Pa.		31				9.30		
Lawrence, Pa.				50	1	.50	16.70	16.70
Morgantown, W. Va.		50				15.00	5.00	5.00
Max Marts, Buhl, Minn.								
Member at large		6				1.80	.60	.60
Totals		445	63	58	37	\$174.04	\$50.80	\$42.30

	Rednih	Dualnih	Izjemnih
Znamk na roki dne 1. februarja	415	134	30
Dobljenih od stranke v febr.	300	200	10
Skupaj	1.215	334	40

Razpečanih glasom računa 445

Na roki dne 28. februarja 773

Dobrostoječih članov v februarju 629.

Konvenčnih znamk razpečanih 37 in plačano zanje gl. stanu \$18.00

Tajništvo J. S. Z.

Agitatorji na delu.

Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	1
Anton Zornik, Herminie, Pa.	1
Mihelich in Oblak, Pullman, Ill.	1
Anton Lukancic, N. Chicago, Ill.	1
Jacob Kunstelj, Gilbert, Minn.	1
Anton Ocepek, Clairton, Pa.	1
Lovrenc Gorjup, Chicago, Ill.	1
Ernest Krusic, Nokomis, Ill.	1
Frank Mravljak, Livingston, Ill.	1
Frank Besjak, Springfield, Ill.	1
Frank Udovich, Chicago, Ill.	1
Sava Bojanovich, Chicago, Ill.	1
Math Krizman, Johnston City, Ill.	1
A. Zlatoper, Maynard, O.	1
Leonard Lenassi, Meadowlands, Pa.	1
Stanley Pahor, Milwaukee, Wis.	1
Frank Čopi, Springfield, Ill.	1
Nace Zlemberger, Glencoe, O.	1
Peter Bukovec, Johnston, Pa.	1
J. Bergant, Power Point, O.	1
John Teran, Ely, Minn.	1
Andy Bertl, Herminie, Pa.	1

Priredbe socialističnih klubov.

Carlinville, Ill. — Socialistični klub št. 213 JSZ. priredi v soboto večer dne 18. marca veselico. Del tega dobička se porabi za razširjenje Proletarca. Ta priredba bo ob enem proslava pariške komune.

Chicago, Ill. — Socialistični klub št. JSZ., priredi v nedeljo 26. marca v dvorani ČSPS., 1126 W. 18th Str. veliko proslavo pariške komune z govori, pevskimi in godbenimi točkami, solospeli deklamacijami in igrjo. Poleg tega programa bo na sporedu ples in prsta zabava.

Springfield, Ill. — Klub št. 47, JSZ. priredi dne 30. aprila prvomajsko slavnost. Govoril bo sodrug Jole Zavertnik.

Nekomis, Ill. — Klub št. 128, JSZ., priredi prvomajsko slavnost dne 30. aprila na kateri bo govoril sodrug Filip Godina.

Chicago, Ill. — Klub št. 1, JSZ., priredi prvomajsko slavnost v nedeljo dne 30. aprila. Program bo pravočasno objavljen.

Chicago, Ill. — Socialistični klub št. 1, JSZ. priredi veliko proslavo ruske revolucije z obširnom programom v nedeljo dne 5. novembra 1922 v Narodni dvorani na So. Racine Ave. in W. 18th Str.

INFORMACIJE.

P. S., Somerset, Colo. — Izmenjevalna cena kron in dinarje je 4 krone za 1 dinar. Padanje ali dviganje dinarja, oziroma krone, nima pri tej izmenjavi ničesar opraviti; to je, vsake 4 krone predstavljajo 1 dinar na podlagi naredbe jugoslovanske vlade.

Glede izmenjevalne vrednosti sovjetskega ruskega rublja nimamo zanesljivih podatkov. Pri rokah imamo eno poročilo iz Londona z dne 11. decembra 1921, ki citira moskovski "Novi Mir" sledeče: "Ruska državna banka naznanja, da se bo izmenjevalo v Ruski državni banki v Moskvi in v njenih podružnicah sledeče vsote za tuje vrednote: za angleški funt šterling 450,000 rubljev; za ameriški dolar 110,000 rubljev; za nemško marko 500 rubljev." Ta naredba je bila objavljena v imenovanem moskovskem listu dne 7. decembra preteklo leto.

Akcija za združenje hrvatskih podpornih organizacij.

Dne 20. februarja 1922 se je vršila v uradu Hrvatske Zajednice od Illinois konferenca zastopnikov hrvatskih podpornih organizacij za združenje.

Pristostovali so ji Tomo Besenić, Anton Katić, J. Mihajević, A. L. Lucas in dr. J. Grahek za Narodno Hrvatsko Zajednico; Anton Gazdić, M. L. Matanović, B. Jović, D. Masakato, P. Vlasic in M. Depeder za Hrvatsko Zajednico od Illinois; Josip Renko in D. Sambol za Narodno Podporno Društvo Sv. Josip s sedežem v Kansas Cityju; Marko Smiljanic in T. Ajdinović za Mlado Hrvatsko Zajednico.

Druge organizacije, ki se strinjajo z akcijo, toda niso bile zastopane na prvi združevalni konferenci, so: Bratska Sveza na Pacificu; Hrvatsko Bratstvo v Montani; Slovenska-Hrvatska Zveza na Calumetu.

Konferenca ni odločila ničesar definitivnega, ker je akcija komaj začeta. Izvoljen je bil ožji združevalni odbor, katerega tajnik je Božo Jović, 1552 Wentworth Ave., Chicago, Ill. Stvar je predana odboru prizadelih organizacij, da preskrbe potrebne podatke, in odvetnikom, da bodo iskali praktična pota za združenje. Konferenci je predsedoval Tomo Besenić, gl. predvodnik NHZ.

MARTIN V. KONDA.

V sredo dne 8. marca 1922 je prišla za našo javnost nepričakovana vest, da je Martin V. Konda umrl. Podlegel je na posledicah operacije vsled kroničnega katarja v nosu. Bolehal je na tej bolezni že dalj časa. Operiran je bil že preje in pozneje je hodil k zdravniku, ki mu je lečil njegovo bolezen. Umrl je v bolnišnici Francis Willard. Vest o njegovi smrti je bila nepričakovana raditega, ker ni bil nevarno bolan in je redno opravljal svoje posle. Čule so se govorice, da so zakrivali njegovo smrt zdravniki vsled neprevidnosti pri zdravljenju, toda dokazov za te trditve ni. Tudi če bi bile resnične, je zdravnikom težko dokazati krivdo. In kakor pri vsakem opraviilu, se tudi v zdravniškem delajo napake in ponesrečbe.

Pogreb se je vršil v soboto 11. marca iz Kondatovega stanovanja na Češko narodno pokopališče, kjer je bil upepeljen. Pogreba se je udeležilo precejšnje število znancev in prijateljev. V hiši žalosti, predno je bila dvignjena rakev, je imel kratek govor Z. Novak. V kapeli na pokopališču je opravilo pogrebne ceremonije društvo angleške organizacije K. P., h kateremu je spadal pokojnik. Nato je kvartet pevcev, katerih imena mi niso znana, zapel pogrebno žalostinko.—John Jurečič je imel pogrebni govor v imenu samostojnega podpornega društva Zarja, John Pokelšek v imenu društva št. 1, SSPZ., in Vincenc Cankar v imenu SNPJ, kateri je bil pokojnik eden izmed ustanovnih članov. Končni govor je imel Z. Novak.

Martin V. Konda je bil rojen l. 1872 v Osojniku pri Semiču v Belokrajini. V Ameriko je prišel leta 1886. Prva leta svojega bivanja v tej deželi je prebil v zapadnih državah. Leta 1902 je začel v družbi s Fr. Medico izdajati svobodomiselní tednik "Glas Svobode" v Pubelu, Colo. Po preteku enega leta se je list in njegov lastnik preselil v Chicago, kjer "G. S." še sedaj izhaja.

Prva leta Kondatovega časnikarskega delovanja so bila zelo trnjeva. Na svoji strani je imel le malo pešiča pristavcev, kateri so si bili edini le v boju proti mračnjstvu, proti klerikalizmu, ki je takrat popolnoma prevladoval v slovenski ameriški javnosti. Nasprotnik je bil močan, imel je na razpolago precejšnja sredstva in močno organizacijo KSKJ. Slovenska duhovščina v Ameriki je bila tista leta mnogo aktivnejša v javnem delovanju kakor sedaj. In naše ljudstvo je bilo pobožno, živelo je telesno tukaj, z duhom pa v starem kraju; mislilo je le na "vero, dom, cesarja", o kaki napredni misli pa sploh ni bilo govora. Majhna je bila pešiča pionirjev na prosvetnem in socialističnem polju med slovenskim ljudstvom in eden teh pionirjev je bil M. V. Konda. Prvi je bil, ki je začel izdajati svobodomiselní list, eden med prvimi, ki je gradil napredno podporno organizacijo, današnji SNPJ., in prvi, ki je dal svoj list na razpolago socialistični propagandi. Glavna zasluga pokojnika je v tem, da je bil pionir dela za napredek v naši javnosti. V pogrebnih govorih se pripisuje pokojnikom navadno vrline, katerih niso imeli, in zasluge, katerih niso deležni. O Martinu se lahko reče, da je bil eden ustanoviteljev SNPJ., toda v poznejših bojih med njim in nasprotno frakcijo je jednota trpela. Posledica je bila, da je M. V. Konda v teh bojih prišel v konflikt z odborom SNPJ., izvoljenim na tretji (lasalski) konvenciji, do katere je M. V. Konda opravljal posle gl. tajnika. Pred njim je bil gl. tajnik Fr. Medica. Vsled tega konflikta je bil izključen iz SNPJ. Pozneje je ustanovil SSPZ., katere glasilo je Glas Svobode.

Prva leta so slovenski ameriški sodrugi sodelovali pri listu Glas Svobode; Konda sam je bil član soc. stranke. Toda spori, ki so sledili, so prisilili slovenske sodruge, da so pričeli izdajati svoj list, posvečen izključno socialistični propagandi, pod kontrolo socialistične organizacije. In tako je pričel izhajati Proletarec, ki je bil nato z Glasom Svobode, oziroma z M. V. Kondatom dolgo časa v polemiki, podobni bolj osebnim bojem kakor polemiki. Do tega bi najbrže ne bilo prišlo, da ni imel M. V. Konda v sebi preveč egotističnega duha, kateremu se je moralo večkrat umakniti vse drugo. Toda svobodomiselní propagandi je ostal zvest do konca.

Ime Martin Konda je tesno zvezano z zgodovino ameriških Slovencev. Vsled svoje energije je uspel celo tam, kjer ne bi uspeli niti ljudje mnogo inteligentnejši od njega, ravno vsled pomankanja volje za delo in boj. Toda pozneje, ko so pionirji položili temelj na pravo podlago, so se organizacije našega naprednega življa razvijale. Kolosalnost napredka med našim narodom morejo razumeti le tisti, ki so imeli vpogled v razmere pred 20. leti in jih primerjajo z današnjimi. In zelo zelo veliko nam še manjka do resničnega napredka.

Na polju boja proti klerikalizmu med ameriški Slovenci ima Konda neprecenljive zasluge. Na polju podpornih organizacij je veliko storil in s svojim začetnim delom pripomogel, da se je slovensko delavstvo otreslo mračnejših podpornih organizacij. Pomagal je, karkoli so bili pri tem že njegovi motivi, v razredni borbi slovenskega delavstva proti kapitalizmu, dasi ravno se je poznejša leta, ko je imela JSZ. svoje glasilo, odvrnil od tega boja; reči pa se mora, da njegov list Glas Svobode ni kazal delavskemu gibanju sovražnega lica; prišteval se je k zagovornikom delavskih pravic, četudi ni imel kakega definitivnega stališča z ozirom na širšo delavsko politiko.

M. V. Konda zapušča soprogo in pet nepreskrbljenih otrok. Zadnje leto ga je doletela nesreča, ko mu je avtomobil ubil najstarejšega sina.

Življenska pot pokojnega Martina je bila posuta s trnjem, kakor vsakemu bojevniku napredne misli. Kot bojevniku in kot pionirju mu bo ohranjen med nami časten spomin.

LUZERNE, PA. — Seje slov. soc. kluba št. 218, J. S. Z. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 3. popoldne na domu sodruga Matičiča. — Rojaki delavci, pristopajte k socialistični organizaciji. — John Matičič.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujemo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsaki drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležuje sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zavezen. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinville naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zaslužuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom

Jos. Korsic, tajnik.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje VSAKI TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

DROBNOSTI.

— Približno 20,000 ljudi je napravilo samomor v Zedinjenih državah leta 1921. Vzroki: beda, nesrečna ljubezen, neuspehi v trgovini in finančni blaznost, degeneriranost. Med samomorileci je bilo nad polovico moških, drugi ženske in otroci. Leta 1919 je napravilo 477 otrok samomor, leta 1920 707; in leta 1921 858. Med samomorileci zadnje leta je bilo 509 veteranov svetovne vojne. Vzeli so življenje, ker niso bili zadovoljni z demokracijo in prosperitetom, ki so jo izvojevale zmagovite države. Samomori so socialna bolezen. Omejili se bodo, kadar se spremenijo ekonomske razmere; to se zgodi šele v socialistični družbi. Samomori so sedaj veliki večini dogajajo vsled tega, ker ljudje omagajo v boju za obstanek, postanejo malodušni, sami končajo življensko tragedijo.

— Med vojno je napravilo 116 vojakov, prihajajočih iz države New York, samomor na evropskih bojiščih, večinoma v Franciji. Kakor poročajo vojaške avtoritete, so bili ti vojaki večinoma stari nemških starišev, pa niso mogli prenesti bolezni, s se boro proti svojim nemškim bratom. Najbrž so tu merodajni drugi razlogi, predvsem šikaniranje, ki pa jih vojaške oblasti ne marajo navajati.

— Leta 1921 je bilo v New Yorku smrtno poroženih 1,981 oseb.

— Do dva miliona otrok dela v industrijskih obratih v Zedinjenih državah.

— Nad 20,000,000 ljudi pohaja v kino-gledališča v Zedinjenih državah vsaki dan. Neka cerkvena statistika trdi, da jih pohaja ob nedeljah približno toliko v cerkve vseh ver.

— Stoječa armada Francije znaša sedaj 800,000 mož. Francija ima razun Rusije največjo armado.

"Flue" in njene žrtve.

Akoravno se je "flu" letošnje leto pojavila milionsko, so žrtve, ki jih je zahtevala precejšnje. Po poročilih zdravniškega komisarja Copelanda za New York je zahtevala 544 žrtev v januarju in februarju. Po njemu je tam, toda po drugih mestih in vaseh se še vedno bore proti tej zlobni bolezni. Vi lahko zavarujete svoje zdravje, edino ako se držite v dobrem stanju. Vaše odvajalne organe morate držati proste, vse varne snovi se mora vedno odvajati iz črevesja, in to je Trinerjevo grenko vino najboljšo sredstvo. Pisal smo mnogo pisem, katera opisujejo dobre učinke, jih imajo ljudje v dnevih "influence." Miss Mary H. tera iz Florida St. Elizabeth, N. J., nam piše: "Za epidemije influence nam je bilo Trinerjevo grenko vino najboljša pomoč." Ako je steklenica v vaši omari za zdravila prazna, kupite si ga takoj zopet pri vašem lekarnarju.

KAJ ČITATE?

Važno je, ne samo, da čitate, ampak kaj čitate. Ljudje, ki si izberejo samo ene vrste čtivo, nimajo od njega mnogo koristi. Mnogi izmed takih, ki so se nahajali samo čitanju šund-romancev, so se duševno skvarili in niso redki slučajji, da so nekateri tudi zblazneli. Kdor čita samo klerikalne stvari, ga to napravi fanatika; kdor čita samo revolucionarne fraze, postane istotako fanatik.

Gradivo mora biti izbrano; in mora biti tako, ki človeka zabava in vzgaja. Čitati moraš list, iz katerega boš razvidel, kaj se godi po svetu; in čitati moraš tudi tak list, ki bo trezno motril te dogodke in jih komentiral s socialističnega stališča. Nadalje moraš čitati zabavno čtivo; in pri tem ne pozabi poseči tudi po leposlovnih stvarih. Le tako si boš vežbal možgane, da boš postal človek, ki zna sam misliti in presojevati.

Proletarec je list, ki bi ga moral čitati. In v zalogi literarnih del, ki jih ima Proletarec, boš gotovo našel precej knjig in brošur, ki jih boš z veseljem čital in imel od tega tudi koristi.

UČNE KNJIGE.

V zalogi imamo tudi nekaj učnih in znanstvenih knjig. Za delavca niso toliko važni romani in povesti, kakor pa učne knjige. Povesti so v prvi vrsti zabavno čtivo. Toda učne knjige so potrebne za duševno hrano delavcu. Izmed brošur štajeta "Pot k socializmu"; "Ali je religija prenehala funkcionirati?" "Svetovna vojna in odgovornost socializma"; "V novo deželo"; "Katalonška cerkev in socializem"; "Kdo uničuje proizvodnjo v mašini?"

Nadalje: "Zakon oicogeneze"; "Za staro pravdo"; "Psihične motnje na alkoholski podlagi"; "Spol, ljubezen, materinstvo".

Če boste prečitali cenik knjig v tej izdaji, boste našli tudi kake druge knjige in brošure, ki vas bodo zanimale.

Sodrug i somišljeniki, ne za-
nužite nobene prilike, ki se vam
nudi za pridobivanje naročnikov
Proletarca.

Program proslave pariške komune

katere priredi

SLOV. SOCIALISTIČNI KLUB ŠT. 1,

J. S. Z.

v nedeljo 26. marca 1922

V DVORANI Č. S. P. S.,

1126 W. 18th St., v bližini Racine Ave.

Dvorana odprta ob 2:30. Pričetek plesne zabave ob 3.
popoldne. Pričetek programa ob 7. zvečer.

SPORED:

- 1 Godba igra Marseljezo
- 2 Otvoritveni govor, govori F. Zajec
- 3 Govor o pomenu in zgodovini pariške komune, govori Jože Zavertnik
- 4 Igra godba
- 5 Ivan Molek: "Čemu si rodila sina?" deklamira Mary Udovich
- 6 Marseljeza, poje pevski zbor Sava
- 7 E. Kristan: "Po neustavni poti", deklamira Joško Oven
- 8 Internacionala, solospjev, poje Lalie Nemanich; spremlja na glasovir Mary Dolenz
- 9 Oto Župančič: "Otroci molijo", deklamira Tillie Udovich
- 10 Solospjev, poje Fred Zalaznik
- 11 "Planinska Roža" (S. Premrov), poje mešan pevski zbor Lira
- 12 Godba
- 13 igra:

"ZADNJI DAN"

Drama v dveh dejanjih.

OSEBE:

Jean Pieux.....	Filip Godina
Jacques Sauterelle.....	Fred Zalaznik
Francois.....	Frank Udovich
Anton.....	Mihael Ratovšnik
Bernard.....	dijaki.....Martin Mihelič
Bonot.....	Andrej Kobal
Margot.....	Frances Tauchar
Sainte Jeanne.....	Minka Aleš
Alfons Labanne.....	J. Oven
Guy de Puissey.....	John Olip
Genij.....	Chas. Pogorelec

Vojaki, delavci, ženske.

Vrši se v Parizu 25. maja leta 1871 zvečer na bari-
kadi Menimoltant in rue de Belleville.

Po končanem programu ples in prosta zabava.

Polovica čistega prebitka gre v ruski pomožni fond.

Vstopnina 50c (vojni davek vštet.)

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnistva. S točnostjo nam prihranite delo in ob enem pomagajte listu, ki v časih te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

Naročite!

Ali je religija prenehala funkcionirati?	\$.30
Svetovna vojna in odgovornost socializma	80
Katoliška cerkev in socializem	30
Skupaj	\$1.40
Ako naročite vse tri ob enem samo \$1.00 za vse tri.	

*Slovenem priporočamo
v posejanje*

KAVARNO MERKUR
3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

*Dobra kuhinja : : : : :
: : : : : Dobra postrežba.*
KARL GLASER, imeitelj.

**SEVEROVA ZDRAVILA VZORŽUJEJO
ZDRAVJE V DRUŽINAH.**

*Za srbeči kožu-
rabite*

**SEVERA'S
ESKO**

Antiseptično mazilo

Priporočljivo za odpomoč
pri zdravljenju srbečice
in raznih kožnih bolezni.

CENA 50c

Vprašajte pri vašem lekarju.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

**DR. RICHTER'S
"PAIN-
EXPELLER"**

Dobro zdravje je vredno zlata, vsak plačilni ček je potrdilo dobrega zdravja. Odženite mučne bolečine s pravim Pain-Expellerjem, starim prijateljem družine. Zahtevajte ga z našo varstveno znamko "SID-RO". Cena 35c in 70c v vseh lekarnah ali pa pri:

F. AD. RICHTER & CO.,
104-114 So. 4th St.
BROOKLYN, N. Y.

Ako si želite nabaviť knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

CARL STROVEN
LAWYER
and
COUNSELLOR

133 W. Washington Street,
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj širjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"
112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto; Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim rekrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancom denar,

ali kadar imate kak drug posel v starim krajem.

obrnite se na trdtko

ZAKRAJSEK & CESARE
70-9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebni

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.